

Digitales Brandenburg

hosted by **Universitätsbibliothek Potsdam**

Sifre Ḳodesh

‘im targumim u-ve’urim mi-meḥabrim shonim

Sefer Ṿa-yiḳra

Landau, Moses I. Landau, Moses I.

Prag, 595 [1834 oder 1835]

ה ארקיו

urn:nbn:de:kobv:517-vlib-8888

תרגום אשכנזי

ויקרא ה

ה (א) וּנְפֹשׁ כִּי־חַטָּא וְיִשְׁמַעְהָ קוֹל אֱלֹהֵיהוּא עַד אֲרָאָהּ אֲוִדַע אִם־

ה (א) ווען זיך איינע פּערוואָן פּערוינדיגט, זיא הע= רעט נעמליך איינען אייד, וואָ= דורך זיא בעשוואַרען ווירד, ריעועלכע אַבער ווייס איין צייגניס, זיא האַט נעהמליך עטוואַס געזעהן, אַדער ווייס עם זאַנסט; ווען

לוא

תרגום אונקלוס

ר ש י

ה (א) וְאִינֶשׁ אַרְי יַחֲוֹב וְיִשְׁמַע קַל מוֹמִי וְהוּא סְהִיד אֲוִ הוּא אֲוִ יָדַע אִם לָא יַחֲוִי וְיִקְבַּל

ה (א) זשמעה קול אלה. בדבר שהוא עד נו שהשניעוהו שנועה שאס יודע לו צעדות

ב א ו ר

ה (א) וּנְפֹשׁ כִּי חַטָּא, לא נאמר כאן בשגגה, לפי שקרבן עדות צאה על המזיד כשוגג מזיד הוא שידע בעלמו שידע עדות, ושכופר בזדון ועובר על השנועה שהשניעוהו, ושגגתה כיכד מזיד בעדות ושנועה אבל שוגג בקרבן, שאינו יודע שהתחייב על זה קרבן, אבל שוגג בעדות, שזכר עדותו בשעת שנועה, ואח"כ נודע לו פטור מקרבן, ולפי שנעיקר הדבר מזיד לא נאמר בה בשגגה, וכן בסוף הפרשה בשנועת הפקדון שצאה ג"כ על המזיד, לא נאמר בה בשגגה, ולפיכך בכל הנזכרים בפרשה שהן שוגגין, נאמר בכלן ונעלם, לפי שלא אמר בראש הענין בשגגה, אבל שנועת העדות שהיא רק מזיד לא נאמר בה ונעלם, וראב"ע ז"ל נטה בפרשו מדרך הקבלה, ושכח פרשת שנועת פקדון, גם נעלם ממנו שלא נכתב בשנועת העדות ונעלם ממנו: ושמעיה קול אלה והוא עד, פי' רש"י ז"ל בדבר שהוא עד נו השניעוהו שנועה שאס יודע לו בעדות שיעיד לו, ואחזקו שעל כן לא אמר הכתוב והשניעוהו בצלה והוא עד, כי אין במשמעותו שקבל על עלמו השנועה שהשניעוהו עליה, אבל זשמעה קול אלה היא קבלת השנוע' שאמר אמן, כי מלת שמיעה בל"ה קיורה על קבלת הדבר ששמע כמו שמע ישראל (דברים ו' ד'), טוב הדבר שמעתי (מלכים א' ב' מ"ב), ובלשון חכמים יאמרו לא שמיע לי כלומר לא סבירא לי, שאס אינו מקבל שזה לאינו שומע: עד או ראה או ידע, פי' רמב"ן ז"ל שאינו שלשה ענינים, כי אין עד בלי ראיה או ידיעה, אלא שמע קול אלה בדבר שהוא עד בין בראיה בין בידיעה, אס לא יגיד יש עליו עון, וכן נראה מדברי רש"י ז"ל שאמר בדבר שהוא עד נו השניעוהו. ופירושו רבותינו יש עדות שתועיל ראיה בלא ידיעה, כיכד מנה הלויתי לך בפני פלוני ופלוני, וטוען לא היו דברים מעולם יבואו ויעידו, וזהו ראיה בלא ידיעה, שאין העד יודע למה נתן לו המעות, רק מעיד שראה נתינת מעות, והלוה שטוען לא היו דברים מעולם שקבלתי מידך ממון, מתחייב בעדות זה, מנה הודית לי בפני פלוני ופלוני יבואו ויעידו זהו ידיעה בלי ראיה: אם לוא יגיד ונשא עונו, לא הבנתי פי' המקרא, זה מכחיש בעדות ונשבע לשקר, והחזרה מחייבתו קרבן, ומה טעם אס לוא יגיד ונשא עונו, אס קודם הקרבן אין בורך להאמר, ואס אחר הקרבן, הרי אמרוכפר עליו הכהן וגו' ונסלח לו, ולא ראיתי מי שפי' בזה דבר. ולדעתי דומה שנועת העדות לשנועת פקדון, ששניהם מזידין, וכמו שאמר בפקדון והיה כי יחטא ואשם והשיב את הגולה אשר גזל וגו', ואת אשמו יביא לה', כי לא יועיל הקרבן על העוותו לחזרו שגולו או שעסקו, וכריך להשיב לו הגולה או העושק או הפקדון, כן שנועת העדות

ה מ ע ר

ה (א) וּנְפֹשׁ כִּי חַטָּא, כתב הרב המבאר: והראב"ע נטה בפירושו מדרך הקבלה [כי לדעתו הענין הוא אס שכח העדות והוא שוגג] ושכח פרשת שנועת הפקדון וכו', והנה נעלם ממנו, כי הראב"ע בעלמו כתב בשנועת הפקדון (לקמן פסוק כ"ה) וז"ל: שזה האשם הוא בזדון, ודברי יחיד הם, שגם זה האשם תלוי, הרי שלדעתו גם זה האשם בא על פספק, שאחר שנשבע נולד ספק בנפשו אס הוא חייב לו או לא, וכריך לשלם הקרן כדן ברי ושמא, ומוסיף חומש, לפי שנשבע עליו, ומביא אשם תלוי עד שימאמת אללו שהוא חייב, ואז מביא חטאת קנועה כדן בכל אשם תלוי, ואס כן גם שם מיירי בשוגג גמור שנשעת שנועה לא ידע דבר. אם לא יגיד, הרב המבאר

ויקרא ה

תרגום אשכנזי לא

לֹא יִגִּיד וְנָשָׂא עֹנֵוֹ: (ב) אֹן נֶפֶשׁ
אֲשֶׁר תִּגַע בְּכָל־דָּבָר טָמֵא אֹן
בְּנִבְלַת חַיָּה טָמֵאָה אֹן בְּנִבְלַת

בהמה

ווען זיא דיעועם ניכט אנצייגט,
אונד דאדורך איינע מיססע-
טהאט צוביעסען האט; (ב) און
דער עס ריהרעט יעמאנד עט-
וואס אונריינעס און, ענטווע-
דער דאזאאס איינעס אונריי-
נען געוילדעס אדער דאזאאס

איי

ר ש י

תרגום אונקלוס

וַיִּקְבַּל חֹזְבִּיָּה: (ב) אֹן אֵיגֶשׁ דִּי יִקְרַב בְּכָל
מַדְעָם מִסָּאָב אֹן בְּנִבְלַת חַיָּתָא מִסָּאָבָא

או

בעדות שיעיד לו: (ב) או נפש אשר תגע וגו'.
ולאחר הטומאה הזו יאכל קדשים או יכנס
למקדש שהוא דבר שזוהו כרת במס' שנועות

נדרש

ב א ו ר

העדות לא יועיל הקרבן על מה שהעוה נגד חנרו, שכפר בעדו' ואנד ממונו, על כן לפי שרלה
תורה לחייבו קרבן שיתכפר על האלה שמע ועל שכחש בעדות, הקדימה אס לוא יגיד ונשא
עונו, שעל כל פנים אס לא יגיד עדותו ישא עונו, ולא יכופר לו בקרבן זה, אלא ירלה את
חנרו עד שימחול לו או יאלס מביתו, וכן נראה מסוגית הגמרא (ב"ק דף נ"ה ע"ב) שאמרו
תניא הוידע טיז לחברו ואינו מעיד לו פטור מדיני אדם וחיוב דיניי שמים, ופריך במאי
עסיקינן, אילימא בני תרי פשיטא דאורייתא הוא אס לוא יגיד ונשא עונו, אלא בזה, ואעפ"י
שהכתוב מדבר בגשע ולא העיד, ידעו שאפילו אחר שנתכפר לו על השנועה, עובר על אס
לא יגיד, וכמו שפרשנו, והוא הדין שעובר על לא יגיד אס אין שנועה כלל, ומתישבת בזה
קושיית התוספות ז"ל שס, וזה מחזור מאד: [ס"א"ה, ולי נראה גס מניבות ונשא עונו אינס
תשובת התנאי, כי אס מן התנאי, יאמר שלא הגיד עדותו ונשא העון עד כה, ועתה הוא
מתחרט, ורולה להפטר ממונו; וכמו שיאמר בשוגג ונעלם ממנו והוא ידע ואסס, וכל זה
מהתנאי, כן יתכן לומר במזיד שלא הגיד עדותו, שנשא העון עד כה על לבו, ולא היתה אללו
העלמה כלל, ותשובת התנאי לסוף והביא את אשמו וגו':] (ב) או נפש אשר חגע וגו',
ולאחר הטומאה הזו יאכל קדשים או יכנס למקדש שהוא דבר שזוהו כרת, במסכת שנועות נדרש
כן, רש"י ז"ל, וכן אמרו בת"כ ומנין שאינו מדבר אלא בטומאת מקדש וקדשיו, הזהיר וענש
על ידי טומאה, וחיוב קרבן על הטומאה, מה עונש ואזהרה בטומאת מקדש וקדשיו, אף
קרבן על טומאת מקדש וקדשיו. וזהו פשט הכתוב שהרי אין ישראל מזהרים מליגע בטומאות,
ואפילו בהנים המזהרים על טומאת מת, אין מזהרים על מגע ובלה ושרן, ואיך מחייב הכתוב
עליהן קרבן, הא אינו מדבר רק בבואו למקדש או יאכל קדש בטומאי, אבל ראו חכמי' שאפשר
שמחייב לכהן שנטמא בשוגג לנפש, או ישראל שנטמא לנפש בשגגה כשעולה לראות את פני ה',
לכך למדו בבנין אב שאין הכתוב מדבר אלא בדבר שזדון כרת, והוא טומאת מקדש וקדשיו:
בכל דבר טמא, באב הטומאה, כמו שהולך ומפרש, ואין בכלל אלא מה שפרט, וכן מתורגם
בל"א: בנבלת חיה טמאה, מלת נבלה על גוף מת בין אדם בין בהמה, כמו והיתה נבלתך
למאכל לעוף השמים (דברים כ"ח כ"ו), ותמיד לגנאי, כי לדעתי המלה הזאת לגנאי, על
הגוף ועל הנפש כי נבל ונבלה שהן על מעשה הנפש, דומים בשרש לנבלה ונבלה שהן על
הגוף

ה מ ע ר

המבאר והרב המתרגם נלחנו בפיו' המאמר הזה עיין בדבריהם; ולי נראה שאס לא יגיד נמשך
על קול אלה, והשיעור שמע קול אלה (שהשביע איש אותה) אס לא יגיד ונשא עונו, כי כן הי'
לשון המשביעים, ויהיה והוא ראה או ידע מאמר מוסגר ולזה בא באתגח דיניו. (ב) או בנבלת
חיה, עיין בבאור בהוראת מלת נבלה, ולדעתי מלת נבל נפל כאשר הם דומים במבטא, כן הם
זוים בהוראתם כי כל עלה אשר יכול עד מהרה יפול לארץ, וכן הסיה המתה מאליה תזתיה
תפול, וכן יאמר בעל ל"א (חיון געפאזענעם פיה), וכן נקרא' האיש, אשר ירד ויפול ממעלתו
המוסרי, נבל, וכמו כן בל"א.

תרגום אשכנזי

ויקרא ה

בְּהֵמָה טְמֵאָה אֹו בְּנִבְלַת שָׂרֵץ
טָמֵא וְנִעְלַם מִמֶּנּוּ וְהוּא טָמֵא
וְאֲשָׁם: (ג) אֹו כִּי יִגַע בְּטָמְאֵת אָדָם

אינעם אונריינען פֿיעהינעם,
אָדער דאָז אַאס איינעם אונריי-
נען קליינען טהיערעס, אונד
עס קעממט איהם אין פֿערגעס-
סענהייט, ער איזט אַבער דאָך
אונריין, אונד האַט זיך פֿער-
שולדעט: (ג) אָדער ער בעריהרעט איינע מענשליכע אונרייניגקייט, נאָך אַללען אַרטען

לכל

דער

תרגום אונקלוס

ר ש י

אֹו בְּנִבְלַת בְּעִירָא מְסֻאָבָא אֹו בְּנִבְלַת רְחִישׁ
מְסֻאָב וְיְהִי מְכַסָּא מְנִיָּה וְהוּא מְסֻאָב וְחָב:
(ג) אֹו אַרִי יִקְרַב בְּסוּאָבַת אֲנָשָׁא לְכָל

נדרש כן: ונעלם ממנו. הטומאה: ואשם.
באכילת קדש או בניחת מקדש: (ג) בטומאת
אדם. זו טומאת מת:

לכל

סאוכתיה

ב א ו ר

הגוף, כי הגוף כשנקבר בארץ אינו גנאי, כי ישוב אל העפר כמו שהיה ומתנסה מעין רוא', אבל גוף אדם המוטל על פני השדה לחית הארץ ולעוף השמים הוא נבלה, כי מתעשש ומוליד ריח רב ומתנוול לעיני הרואים, וזהו והיתה נבלתך וגו' (שס), וכן נתנו את נבלת עבדיך מאכל לעוף השמים וגו' (תהלים ע"ט ז') וכדומה, ולפי שגופי הבהמות והחיות דהרן להיות על פני השדה, ומתנוולים לכל רוחה, קרויים נבלות, רק הושחטים למאכל אין בהן נוול, כי יטהרו בשרם ומליטוהו שלא יסרח ועולה על שלחן אדם, אבל מתה מאליה, או נתנבלה בשחיטה פסולה קרויה נבלה, כי ישליכה בדומן על פני חוץ, וזהו הנוול היותר גדול שיקרה לגוף, וכן מי שמוריד כבוד נפשו לעשות מעשים מגונים ומכוערים המחרודים דעת האדם, יקרא נבל, ומעשיו נבלה: היה טמאה, הוא הדין נבלת חיה טהורה כמו לני ואל מטמאה טומאת נבלה, אולי זכר חיה טמאה, שהיא בלמותה נבלה ודלוי, שבהיותה טמאה אין שחיטה מטהרתה, להוליך חיה טהורה שחטה אפילו נמלאת טרפה אינה נבלה, וכן פי' בנבלת בהמה טהורה. אבל חכמים אמרו בת"כ מה ת"ל טמאה, שיכול אין לי אלא כלה, כזית ממנה מניין ת"ל טמאה. וגם הדרשה הזאת כפי הפשט היא, כי חיה משמע שלמה, עכשיו שתלה הכתוב בטמאה, כמו שכזית מחיה טמאה חסור, כן הנוגע בזכית של נבלה מחיה ובהמה חייב בקרבן האמור בפרשה: בהמה טמאה, אמרו שגריד טמאה, שיכול אין לי אלא נבלה עלמה, קרנה שצרה חיבורה מניין ת"ל טמאה, וגם זה בפשוטו, כמו שכל המחובר לעמא טמא, כן לענין מגע להתחייב בקרבן: שרץ טמא, מלת שריצה בארנו בפרשת בראשית, והיא על התנועה, ויורה על פחיתת מי זה נגד זולתו מן החיים, כאילו אין בו דבר חיים רק התנועה, ונקרא ג"כ רמש, בעבור שרומש על הארץ, ושמונה שרצים הם המטמאים בזמנתם והם הזנבנים בפרשת שמיני, ועוף לא זכר, שאין נבלת העוף מטמאה במגע, רק נבלת עוף טהור מטמאה בבית הכליפה, ואע"פי שיש שרץ הארץ שאינו מטמא בזמנתו לא היה כריך לומר טמא כי מפורש הוא שס, על כן אמרו בת"כ מה ת"ל טמא, שיכול אין לי אלא בשור, דמו כרוסו ערונו מניין ת"ל טמא, וגם זה פשוט, כמו שלענין טמאה דם ולרוף וערונו טמאים, כן לענין מגע להתחייב בקרבן: ונעלם ממנו, נחלקו בו רבותינו ז"ל, ר' אליעזר ור' עקיבא אומרים שעל העלם טומאה וידעית מקדש וקדש מחייבו הכתוב, אבל ידעית הטומאה והעלם קדש ומקדש פטור, ור' ישמעאל אומר ונעלם ונעלם ב' פעמים לחייבו על העלם טומאה ועל העלם קדש ומקדש. ומן התלמוד נראה שתפשו בשעת ר' ישמעאל, ולדעתו נאמר כי ונעלם ממנו קדש או מקדש, והוא טמא יודע שהוא טמא, ונעלם ממנו שכתוב אחריו על העלם טומאה, והוא ידע יודע קדש או מקדש, אבל רש"י ז"ל פי' ונעלם ממנו הטומאה, ואשם באכילת קדש או מקדש, וזהו שעת ר' אליעזר ור' עקיבא, פי' כן לפי שעל כל פנים על זה חייב לדברי כלם:] והוא ידע, פי' הראש"ע והרשב"ם שנודע לו עתה שהוא טמא, וע"י זה הוא אשם, וכן משמע מסדר הטעמים:] ואשם, שנודע לו שנטמא, או שאכל קדש, ומאשי' נפשו, ומנקש בפרה, וכמו שנאמר בפרשו: (ג) בטומאת אדם, זו טומאת מת: לכל טמאתו אשר יטמא

ו י ק ר א ה

לְכֹל טוֹמְאָתוֹ אֲשֶׁר יִטְמָא בָּהּ
וְנִעְלַם מִמֶּנּוּ וְהוּא יָדַע וְאָשָׁם:
(ד) אִו נַפְשׁ כִּי תִשָּׁבַע לְבִטָּא
בְּשִׁפְתָיִם לְהִרְעוּ אִו לְהִיטִיב

תרגום אשכנזי לב

דער אונרייניגקייט, דאדורך
דער מענש אונריין ווערדען
קאן, אונד עס קעממט איהם אין
פֿערגעססענהייט, ער ערקעננט
אבער הערנאך, דאס ער זיך
פֿערשולדעט; (ד) אָדער עס
שווערט יעמאָנד, לעסט נעם-
ליך דען אייד איבער דיא ליפפען פֿאהרען, זיך עטוואַס אַנגענעהמעס אָדער אונאַנגע-
נעה-

תרגום אונקלוס

ר ש י

לכל טומאתו. לרבות טומאת מגע זבין
וזבות; אשר יטמא. לרבות טנוגע זבועל
דה: בה. לרבות בולע ובלת עוף טהור:
ונעלם. ולא ידע ששכח הטימאה: ואשם.
באכיל' קדש או בניית מקדש: (ד) בשפתי-
ולא בלב. להרע: לעלמו או להטיב לעלמו

סאובתיה די יסהאב בה ויהי מכפא מניה
והוא ידע וחב: (ד) או אינש ארי יקום
לפרשא בספון לאבאשא או לאוטבא לכל
די

ב א ו ר

בה, כנוי טומאתו שב לאדם, כלומר לכל מיני טומאות שיש באדם זבים וזבות נדות ויולדות
זבועל דה, ולכל אחת מהן יטמא בה הטהור, וכמו שמפורשי' להלן, ואם תאמר אם נאמרו
טומאות קלות, כל סגן חמורות שנפסוק זה, כבר אמרו בת"כ שאלילי נאמרו גם החמורות,
הייתי אומר על הקלות מביא עולה ויורד, ועל החמורות טמאת קבועה, ואלו לא נאמרו אלא
חמורות הייתי אומר על הקלות בלא כלום: (ד) כי חשבוע, בנפעל, וכן כל שנועה שנמקרא
לשון נפעל שנשבע ע"י אחר, לפי ששנועה מרובן אסור' כי היא שנועת שוא, אבל המזכיר שם
שמים לנטלה וללא כורך היא שוא, ולכן לא יתכן לשון שנועה בקל שמורה על הרובן, אלא
בנפעל ע"י אחרים, כגון שנשבעו ממנו ממון וכפר, חייבוהו ב"ד שנועה, והרי הוא נשבע, ועל
כן לא מלינו בכל המקרא לשון שנועה על שוא, אבל כתוב לא תשא את שם ה' אלהיך לשוא
(שמות כ' ז'), ופרשו לא תשא שמו על שפתיך, כמו ובל אשא את שמותם על שפתי (תהלים
ט"ז ד'), וכן אשר לא נשא לשוא נפשי (שם כ"ד ד'), לא נשא על שפתי, וכן בשנועת בטוי
אכל ולא אכל, שהחורה מחייבתו קרבן, ראוי שישבע ע"י אחרים, כגון שהוכיחוהו למה אכל
והיה לו להמנע מלאכול לטעם מן הטעמים, ונשבע שלא אכל או להפך, וכן להבא אוכל ולא
אוכל גם כן בשעת שנוע' להריבוהו בדבדיהם להשבע, ואם נשבע מעלמו בלי שום הכרח אעפ"י
שהוא בכלל ונפש כי תשבע ומתכפר בקרבן, עונו ישא, בעבור שנשא שם השם לשוא, וכן
כל לשון שנועה הסמוכה אל השם ג"כ בנפעל, לפי שהנשבעות נבואה הן על תנאי, ואין
המובטחים יודעים אם תתקיים, ובשולח השם להודיענו שתחול הנשבעה יבטיח בשנועה,
והרי כביכול נשבע לכורך: לבטא ביטחיים, לא בלב אפי' גומר בלבו בשנועה לעשות כך או
כך, אינו חייב עד שיבטא בשפתיו, כן דרשו רבותינו בת"כ, והוא פאטו של מקרא, ואחשוב
עוד שמלת לבטא בלשון עברי כמו בלועז (אויסגעטשטעטען), או כמו שתרגם המתרגם האשכנזי
(איבער דיא זיפפען פֿאהרען), כי מדרך הנשבע על ידי תוכחות אנשים, כאשר יחס לבנו קופץ
ונשבע, וזהו לבטא בשפתיים, שדוחה מלין מחוץ לשפתיו, וכן יש בוטה במדקרות חרב (משלי
י"ב י"ח), שדוחה וזועט בשפתיו מלין מכאליבים הנפש כמי שדוקר בחרב: להרע או להיטיב,
להרע לעלמו, כגון להתענות וכיוצא, לא להרע לאחרים כגון להכותם או לקחת ממונם,
לפי שאינו דומה להטנה שנכתוב, כי הטנה בין לו בין לאחרים דעות ולהרע איסור, אלא
להרע לעלמו, ולהטיב לו או לאחרים, וכן כתוב נשבע להרע ולא ימיר (תהלים ט"ו ד'),
ואם לאחרים בכלל היה לו לומר נשבע להטיב ולא ימיר, אבל נשבע להרע להתענות או שאר
ענוי נפש המותרים בעלמו, וכן אמרו בת"כ, וכן למדו מזה שהנשבע לעבור על המלוה פטור שאינו
דומה

לְכֹל אֲשֶׁר יִבְטֵא הָאָדָם בְּשִׁבְעָה
וְנִעְלַם מִמֶּנּוּ וְהָיָא יָדַע וְאִשָּׁם
לְאַחַת מֵאֵלֶּה: (ה) וְהָיָה כִּי יֵאָשָׁם
לְאַחַת מֵאֵלֶּה וְהִתְוַדָּה אֲשֶׁר חָטָא

נעהמעס צו טהון (וויא דער
מעגש זיך צו וויילען איינען אייד
ענטפֿאהרען לעסט), אונד עס
קעמט איהם אין פֿערגעססענ-
הייט; נאָכהער אבער ערקענ-
נעט ער, דאָס ער זיך אויף איי-
נע פֿאָן דיעזען אַרטען שולדיג

נעמאָכט האָט; (ה) זאָבאלד ער זיינע שולד אין אירגענד איינעם שטיקע ערקעגנט, זאָ זאָלל ער

בעי

תרגום אונקלוס

ר ש י

דִּי יִפְרִישׁ אֲנָשָׁא בְּקִיּוּם וְיֵהִי מְכַפֵּא מִנִּיָּה
וְהוּא יָדַע וְחָב לְחַדָּא מֵאֵלִין: (ה) וְיֵהִי אָרִי
יִחֹב לְחַדָּא מֵאֵלִין וְיִוְדִי דִּי חָב עָלָהּ:
וְיִיחִי

כגון אוכל ולא אוכל אישן ולא אישן: לכל
אשר יבטא. לרבות לשעבר: ונעלם ממנו.
ועבר על שנוגתו כל אה בקרבן עולה ויורד
כמפורש כאן אבל שבויה שיש בה כפירת
ממון אינה בקרבן זו אלא באשם:

ב א ו ר

דומה להטנה שהיא רשות, ולהרע כגון זו איך הרשות צידו: לכל אשר יבטא, כולל הכל
אפילו דברים שאין בהן הרעה והטנה, כגון אזורק אבן לים או לא, וזכר בפרט להרע או להטוב,
ללמדנו שמדבר בדברי הרעות הרעה כמו הטנה: האדם בשבועה, אמרו רבותינו ז"ל פרט
לאנוס, ומהורא' המלה למדוהו, כי שם אדם מיוחד לאדם לבדו, ואין בכללו בעל חי אחר,
והאדם נכדל בזה מכל החיים שיש בו בחירה להטיב או להרע, לכן כל מה שיעשה בבחירתו
הן טוב הן רע, יתכן עליו שם אדם בפעולתו, אבל אנוס אינו מוחסן לשם אדם: ונעלם
מאנו, פרט למזיד, ואמרו רבותינו על העלם שבויה הוא חייב, ואינו חייב על העלם חספן,
ופרשו בתלמוד כגון שנשבע שלא לאכול פת חטים, ושכח וסבור שנשבע לאכול פת חטים
ואכל, זהו העלם שבויה וידיעת חספן; וידיעת שבויה והעלם חספן, כגון שבויה שלא אוכל פת
חטים, והוא שיש ידו לסל לטובל פת שעורים ועלתה צידו פת חטים. והנה לפי משמעות להרע
או להטיב הוא להבא כגון אוכל ולא אוכל, אלא שמרבויו לכל אשר יבטא האדם למד ר' עקיבא
גם לשעבר אכלתי ולא אכלתי, ושאלו בתלמוד שגת שבויה לשעבר היכי דמי אי ידיע מזיד
הוא אי דלא ידיע אנוס הוא, והשיבו באומר יודע אני שבויה זו אסורה וזכור שאכל, אבל איני
יודע אם חייבין עליה קרבן אם לא, ואין בינה לשבועת העדות שנאמרו למעלה, שעל כן לא
באמר זה ונעלם לחייבו על המזיד כשוגג, אלא ידיעת חייב קרבן: והיא ידע, אכל להבא
ידע, ואם שנשבע לשעבר ידע שחייב בקרבן, ולפי פשוטו והוא ידע שנפשו יודעת חטא זה והיא
אשמה, מתחייבת ורולה לשבועתו ולהתכפר, כמו כי פשעי אני אדע שמושך חטאיו אל נפשו:
לאחת מאלה, האמורים למעלה בשבועת העדות, או בטומאת מקדש וקדשיו או בשבועת
צטוי, ובת"כ דרשו מקרא זה פעמי' לחייבו על כל אחת ואחת, ופעמים לחייבו אחת על כמה
דברים, הן בשבועת העדות, הן בטומאת מקדש וקדשיו, והן בשבועת צטוי: (ה) והיה כי
יאשם לאחת מאלה, מיד כשיעלה על לבו שהוא אשם באחת מאלה: והתודה אשר חטא
עליה, אמר רמב"ן ז"ל אין זה הסדר, אלא תחלה יביא קרבנו וסומך עליה ומתודה, וכן אמרו
בת"כ מניין שודויו על חי, נאמר כאן ויודו ויאמר להלן ויודו, מה ויודו האומר להלן ויודו
על חי, אף כאן על חי, וכן למדו מעליו עליה שטעון סמיכה. ולדעתו אש"פי שכל החטאות
האמור' למעלה נאמר בכל אחת סמיכה, ואף ז' כן, ולא נאמרה בה בפירוש, לפי שהוא עולה
ויורד, ופעמים מביא עוף ופעמים מנחה, ובאלו אין סמיכה, לכן לא תלה הדבר בסמיכה,
אלא בוודויה להורות שעל כל פנים יתודה גם כשמביא עוף או מנחה, כי הוודו עיקר הכל
שהיא התשובה והרלאת דברים שיכיר חטאו וידענו ויתחרט עליו ויבקש סליחה ויקבל על עצמו
שלא ישב עוד לכסלה, וגם בקרבן נדבה וכל קרבן שונה אומר ויודו דברים, אבל נזכר כאן
בפרט

עליה: (ו) והביא את אשמו ליהוה
על חטאתו אשר חטא נקבה מן
הצאן בשבה או שעירת עזים
לחטאת וכפר עליו הכהן
מחטאתו: (ז) ואם לא תגיע ידו

בעקענען, וואס ער געווינדט
געט האט. (ו) אונד צו זיינעם
שולדאפפער דעם עוויגען, ווע-
גען זיינער זינדע, וועלכע ער
בענאנגען, איין ווייבליכעם
שאף, אדער איינע ציענע צום
זינדענאפפער דארבריינגען;
דער פריעסמער זאלל איהן
פאן זיינער זינדע פערזעהנען.
(ז) רייכט אבער זיין פערמעגען
ניכט

תרגום אונקלוס

(ו) וייתי חובתיה לקדמי על חובתיה די חב נקבא מן צאן אמרתא או צפירת עיין
לחטאתא וכפר עלוהי בהא מחובתיה: (ז) ואם לא תמטי ידיה במספת שיחא וייתי

יח

באור

בפרט לפי שזוועת העדות מביא על זדון כמו שפרשנו, וכן שזוועת בטוי לשעבר זדון גמור הוא
כמ"ט (פסוק ד'), ואפילו טומאת מקדש וקדשיו קרוב לזדון, כי מי שהוא טמא, לריק הטמא
לאום טומאתו על לבו ויטהר ממנה ועל כל פנים אל ישכחה, פן יגע אל כל קדש, או יכנס
למקדש, והס מן העברות הזמורות ביותר שיש בהן חלול השם, את מקדש ה' טמא, וחלל את
קדשיו, וכן נשבע על שקר אנא' בו ולא תשבעו בשמי לשקר ותללת את שם אלהיך, ולפי שכל
הקרבת שזכרו עד הנה הן באין על שגגות, למדנו כאן שגם למזידין יש סליחה, בתנאי אם
ידעו פשעיהם, והודו על חטאתיהם, על כן פרט כאן והתודה, שבמקום אחר אמרו וכפר
אעפ"י שלא סמך, שהסמיכה אינה מעכבת הכפרה, ובמה שנתב (פרשה א' ד'), אבל כאן
והתודה אשר חטא עליה, הדעת נותנת שהוידוי חובה, כי עשה בזדון, ובמה יתראה אל אלהיו
כי אם בשבטו אליו, ולעולם ווידוי זה הוא בסמיכה: חטא, כבר פרשנו בראש הענין (פרש'
ד' ב') שגלות חטא כולל שגג ומזיד: והתודה, שראו ידה מנחי פ"א י"ד, כמו בהתודע יוסף אל אחיו
(בראשית מ"ה א'), ותש רד"ק ז"ל בס' השרשים שיש בו שתי הוראות, האחד וידוי ותודה כמו
והתודה, ותן לו תודה (יהושע ז' י"ט), והשני הלול ושבח כמו הודינו לך אלהים (תהלים)
ע"ה ב'), הודו לה' כי טוב (שם ק"ו א') וכיולא, ולדעתי כלן הוראה אחת להן בלועז (בע'
קענען), קלתן שמודה על חטא ועון, כמו אודה עלי פשעי (שם ל"ב ה'), וכדרך ומודה ועונב
ירוחם (משלי כ"ח י"ג), וההפוך הוא המכסה פשעיו, וקלתן שמודה בגדלת השם בטוב ובחסדיו,
ואינו מחדד לספר טובו ונפלאותיו, והו הודו לה' כי טוב (בעקענעט לו גאטט, דאס ער גיטיג
איזט), כ לעולם חסדו, וכן הודינו לך אלהים, וכן ועתה אלהינו מודים אכתנו לך ומהללי'
לשם תפארתך (ד"ה א' כ"ט י"ג), אנו מודים ומכירים כי העושר והכבוד וכל הגדולה מלפניך
מידך היא לנו, ונהללך בשבחות על רוב הטובה שהשפעת לנו, ובאה המטה בלשון התפעל,
כי החוטא לריך שישים חטאיו אל לבו, ויבין רוע המעשה, וגדלת מי שחטא נגדו, וזהו הוראת
ההתפעל, וכן והתודו את עונם וגו' (פרשה כ"ו מ'), שיתנו אל לבם להכירם: (ו) והביא
אח אשמו, טעם. אשמו אפרש בעז"ה (פסוק י"ט), שהרי חטאת היא: נקבה מן הצאן, לעכב,
אעפ"י שהוא עשיר גדול, לא יביא מן הבקר, ולא זכר: מחטאתו, וכן בתו' גדלות, שבדלי
דלות כתוב על חטאתו, לפי שנאמר שם מאת מאלה, וכאן שסתם כתיב מחטאתו ולא כל
חטאתו, שאם שגג שמים אינו מתכפר בקרבן אחד, ורבותיו דרשו שאם חטא כשהוא עשיר,
והפריש מעות לכשבה או שעירה והעני, יביא ממקלתן שתי תורים, הפריש מעות לשתי תורים
והעני יביא ממקלתן עשירת האופה, וזהו מחטאתו ולא כל חטאתו, הפריש מעות לבשירות
האופה והעשיר יוסיף עליהן ויביא קרבן עשיר, וזהו על חטאתו: (ז) ואם לא תגיע ידו,
לפי שהיד היא הלוקחת הדברים, אם לא תוכל להשיג חפכה, דומה כאילו היא קלרה ואינה
מוענת בדבר ההוא, וראש"ע ז"ל אמר, כי היד היא העושה כל מלאכה והיא הקונה רמז למי

תרגום אישכנוי

ויקרא ה

די עשה והביא את אשמו אשר
הטאשתי תרים או שני בני יונה
ליהודה אחד להטאת ואחד
לעלה: (ח) והביא אתם אל הכהן
והקריב את אשר להטאת
ראשונה ומלך את ראשו ממול

ניכט הין צו איינעם לאממע,
זא ברינגט ער צו זיינעם א-
פפער, פיר דיא שולד, וועלכע
ער זיך צוגעצאגען, צווייא טור-
טעלטויבען אדער צווייא יונגע
טויבען, דעם עוויגען צו עהרען;
איינעם דאפאן צום זינדענא-
פפער, אונד איינעם צום גאנ-
צענאפפער. (ח) ער ברינגט
זיא צום פריעסטער, די עזער
אפפערט דאן שטיק צום זינ-

ערש

דענאפפער צו ערשט, ער קנייפט נעמליך הינטען, אונטער דעם געניקע, דען קאפף

אב

תרגום אונקלוס

ר ש"י

ית חובתיה די קב תרתין שפנינין או תרין
בני יונה לקדם יחד להטאתא וחד לעלתא:
(ח) ויירי יתהון לנת פהנא ויקריב ית
די להטאתא קדמיתא וימלוך ית רישיה

(ח) והקריב את אשר להטאת ראשונה.
טטאת קודמת לעולה למה הדבר דומה
לפרקליט שנכנס לרכות רכה פרקליט
נכנס דורון אחריו:

ולא

ב א ו ר

שאין לו: די שה, משמעות הכתוב הוא שאין בידו לקנות שה מכספו, ועל כן אמרו רבותינו
ז"ל אין אומריו לו ללוות, או להצטסק באומנות: די שה, כל הרכיך לקרבן-סה, וכן אמרו
ז"ל יאלו שה ואין לו לרכיו מניין שיביא קרבן עמי ת"ל די שה: שתי חריש או שני בני יונה,
מיעוט תורים שנים, ומיעוט בני יונה שני, ועוד כי מפורש בענין שיהי' אחד טטאת ואחד עולה,
ואמר שתי שני לעבד, שיכול הואיל והעשיר מביא כבשה או שעירה להטאת, אם אין לעני אלא תר
או בן יונה יביאנו להטאת ודי, הולך לומר שיהיו שנים, ואם לאו אינו מתכפר לו: שהי,
נקבה, שני זכר, כי תורים גדולים ואפי' נקבות, ובני יונה קטנים זכרים, לפי שהעשיר מביא נקבה,
הייתי אומר שהדל כשמביא עוף יהיה נקבה לכך אמר בני להבשיר הזכרים, ושם תאמר לפי
שמביא מן הצוף על כל פנים לריך שיהיה זכר ת"ל שתי להבשיר הנקבות, ואולי יטוב או יהיו
שניהם זכרים או נקבות, לא אחד זכר ואחת נקבה: אחד להטאת ואחד לעלה, לשון זכר
שכן מנהג הלשון, ואם הן נקבו' האחת טטאת והאחת עולה, ויאמר ראב"ע ז"ל בשם רב יצחק
כי טעם אחד עולה, בעבור שלא תגיע ידו, אולי עלה על רוחו מחשבת, כלומר שהרהר על
השם בעבור עניו, ולדבריו אין טעם לדלי דלות, וראב"ע אמר שהאחד כנגד האימורים,
והשני טטאת כמשפט, ואם רמב"ן ז"ל שבח פרושו, רחוק בעינו לנקש טעם על מיני הקרבנות
ומשפטיהן: (ח) והביא אותם אל הכהן, לפי הפשט לפי שקרבנות בהמה סומך עליהן ושומטן
ומשם ואילך מנו' כהונה, אבל עוף כרי' שיביאנו חי אל הכהן, כי המליך' בנהן, על כן אמר
והביא אותם אל הכהן, ורבותינו ז"ל דרשו מלמד שחייב בטמול הבאתן, וכן בכל החטאות
והאשמות, ובארנוהו בפרשת עולת הבקר: והקריב, יש לפרש שבבואו אל הכהן יקרא על
האחד שם טטאת, ועל השני שם עולה, והקריב אל יד ה' הן בראשונה אותו שקרא להטאת, כי
נתינתו להקרבה אל הכהן, אמר עליו והקריב, כמו בספד ארירי' הקריבה חמאה (שופטי ה' ט')
ובארנוהו בפ' והקריבו בני אהרן, ועל כן הוגינה מפסקת תחת ראשונה, שבנעלים מדבר,
ואעפ"כ יפה למדו מכאן שהוא בנין אב לכל החטאות הבאות עם העולות שמהא טטאת קודמת
לעולה. [ס"ה], לדעתיה הוא על דרך כלל ואח"כ פרט, אמר שהכהן יקריב בתחלה את החטאת,
כינד? ומלך את ראשו וגו', ולכך הבדילו בעל הטעמים: [ו] ומלך, מנזר למעלה: ממול

ערש

ויקרא ה

עֲרֵפוּ וְלֹא יִבְדִּיל: (ט) וְהָזָה מִדָּם
הַחֲטָאתָ עַל-קִיר הַמִּזְבֵּחַ
וְהִנְשָׂאָר בְּדָם יִמָּצֵה אֶל-יִסּוּד
הַמִּזְבֵּחַ חֲטָאת הוּא: (י) וְאֶת-
הַשְּׂנִי יַעֲשֶׂה עֲלֶיהָ כַּמִּשְׁפָּט וְכַפֵּר

עליו

תרגום אשכנזי לד

אב, וְאִנְדֵּרְט אִיהוּן אַבְעֵר נִימַט
דְּאַפְּאָן, (ט) שְׁפֵרְעֵנְנַט פֶּאָן דְּעַם
בְּלוֹטֵע דְּעַם זִינְדֵּנְאָפְּעֵרַם,
אָן דִּיא וּוְאָנְד דְּעַם אֶלְטָאָרַם;
וּוְאָם פֶּאָם בְּלוֹטֵע אִיבְרִיג
בְּלִיִּבְט, וּוִירְד אָם בְּאָדְעֵן דְּעַם
אֶלְטָאָרַם אִוִּיסְנֵדְרִיקַט; דִּיעִי-
זַעַם אִיזַט דִּיאָן זִינְדֵּנְאָפְּעֵרַע-
(י) דִּיאָן צוּוִיטֵע בַּעֲרִיטֵט עַר

צום גאַנצענאַפְּפֵער, נאַך פֶּאָרְגֵעֶשְׂרִיעֵכֶענֶער וּוִיזֵע; דַּער פֶּרִיעֶסְטֵער פֶּעֶרזֵעֶהנַט אִיהוּן

ווע

ר ש י

תרגום אונקלוס

מִקְבִּיל קְדָלִיָּה וְלֹא יִפְרִישׁ: (ט) וַיְרִי מִדָּמָא
דְּחֲטָאתָא עַל כּוֹתֵל מְדַבְּחָא וְדִישְׁתָּאָר בְּדָמָא
יִתְמַצֵּי לִיסוּדָא דְּמְדַבְּחָא חֲטָאתָא הוּא:
(י) וַיִּתְּ תַנְיָנָא יַעֲבִיד עֲלֶיהָ כְּדָחִי וַיִּכְפֹּר
עליו

ולא יבדיל. איגו מולק. אלא סימן א':
עורף. הוא גובה הראש המשפיע לכד
הלואר: מול עורף. מול הרואה את
העורף והוא אורך כל אחורי הלואר:
(ט) והזה מדם החטאת. בעולה לא הטעין
אלא מלוי ובחטאת הזאה ומלוי אחוז בעורף
ומתיו והדם נחת והולך למזבח: חטאת
הוא. לשמה כזרה שלא לשמה פסולה: (י) כמשפט. כדת האמורה בעולת העוף של נדבה בראש
הפרשה

ב א ו ר

עֲרֵפוּ, עורף הוא גובה הראש המשפיע לכד הלואר, ומול עורף, מול הרואה את העורף,
והוא אורך כל אחורי הלואר, מפי' רש"י ז"ל, וכן בת"כ מול הרואה את העורף וכן הוא אומר
והוא יוצא ממולי, ועורף נגד פנים, ומול עורף נגד הגרון, והוא רואה את העורף: ולא יבדיל,
לדעת מקלת חכמים נגמרח אינו לריך להבדיל כמו בעולת העוף אלא מולק סימן אחד ודיו,
אבל בת"כ אמרו אס הבדיל פסול: (ט) והזה מדם החטאת, עלמו לא נאכזב ולא בכלי,
אלא אחוז בגוף העוף ומעלה ומוריד נכת זההם נחת מעלמו על קיר המזבח: והנשאר בדם,
אי אפשר שיטא כלו בהזאה, לכן הנשאר בדם ימלה אל יסוד המזבח, ע"י שדוק נכת בקיר
המזבח כמו שפי' רש"י בפ' ק"ק (דף ס"ד ע"ב), או בין שתי אלכעותיו, כמו שפירש רש"י בפ' ק"ק
דמנקות (דף ג' ע"א), הדם מתמלה ויורד אל יסוד המזבח, ומזה למדנו שהזאה למטה מחוט
הסובב, שאם למעלה כמו עולת העוף, לא ימלה הדם על היסוד, אלא על הסובב, ובעולת
העוף לא הכריך הזאה אלא מלוי, ובשתיהן לשון נפעל למעלה כתוב ונמלה, ובאן ימלה,
והטעם לפי שלשון נפעל נוסף על הנעשה ע"י דבר אחר, וזהו עלמו המלוי שנובש בית מליקתו
אל קיר המזבח, ומתמלה ע"י דוחק האבן, אבל ההזאה ביד הכהן לבדו, ומזה נראה שהכהן
בפי' רש"י ז"ל בפרק ק"ק שנובש אותו בקיר המזבח, ובפרק קדשי קדשים אמרו ונעביד מעלאי
והדר נעביד מתתאי, כלומר שמה ההזאה בקיר העליון והמלוי בקיר התחתון, אמר רבא מי
נתיב ימלה ימלה נתיב דממילא משמע, פי' אס הכהן ירד למכות הדם על קיר התחתון, היה
לו לומר ימלה בקל או במיעל, שמוסב על הכהן שישוב ויעשה כן, עכשיו שנאמר ימלה משמע
ממילא, שעומד במקומו והדם שותת על היסוד: יסוד המזבח, המזבח עשר אמות מן הקרקע
עם מקום המערכה, עלה אמה וכנס אמה מכל הלדדין, והאמה הוכנסת וקראת יסוד המזבח:
חטאת הוא, לפיכך משונה בעבודתו מעולת העוף, ולפי הפשט שיהגו בבשרו כדן בשר חטאת
בהמה המפורש בפ' לו, שאין עוף מפורש אס, ורבתינו דרשו לשמה כזרה שלא לשמה פסולה:
(י) ואת השני יעשה עלה כמשפט, כדת האמורה בעולת העוף של נדבה בראש הפרשה, לשון
רש"י ז"ל, ודומה לו ויקרב את העולה ויעשה כמשפט (פרשה ט' ט"ז), פי' ז"ל המפורש בעולת

תרגום אשכנזי

ויקרא ה

וועגען דער זינדע דיא ער בע-
גאנגען, אונד זא ווירד איהם
פֿערגעבען. (יא) יען אבער זיין
פֿערמעגען אויך צו צווייען טור-
טעלטייבען אָדער צווייען יונגען
טויבען ניכט הינרויכט, זא
ברינגט ער, וועגען זייער זיג-
דע, איין צעהנטל פֿיינעס מעהל
צום זינדענאָפֿפֿער דאָר, זאָלל
אָבער קיין אָהל דאָרויף טהון,
אויך קיינען ווייהרויך דאָרויף
לעגען, דען עס איזט איין זיג-
דעג.

עליו הכלהן מהטאתו אשר-הטא
ונגלה לו: ס שביעי (יא) ואם-
לא תשיג ידו לשתי תרים או
לשני בני יונה והביא את-קרבו
אשר הטא עשירת האפה סלת
לחטאת לא-ישום עליה שמן
ולא-יתן עליה לבנה כי חטאת

הוא

ר ש"י

תרגום אונקלוס

הפֿרשה: (יא) כי חטאת הוא. ואין בדין
שיהא קרבנו מהודר:
חטאת

שפֿנינין או לתריין בני יונה ויחיות קרבניה די חב חד מן עסרא בתלת סאין
סולתא לחטאתא לא ישוי עליה משחא ולא יתן עליה לבנתא ארי חטאתא היא:
ויחיתה

באור

נדנה בויקרא, והוא פשוטו של מקרא, אבל לא היה צריך להאמר בשתי המקומות, שאם הוא
עולה למה לא יעשה כמשפט, על כן אמרו בפ' י"ט ויעשה כמשפט, כמשפט עולת נדנה למד
על עולת חובה שטעונה סמיכה, ומאונה לשון הכתוב שהיה לו לומר ואת השני יעשה כמשפט
העולה, כלומר בדת האמורה בעולת העוף של נדנה, כי דבר זה צריך ללמדנו, אע"פ שזאה
על חטא, מעשה כמשפט עולת נדנה, עכשיו שאמר ואת השני יעשה עולה כמשפט, משמעו
אע"פ שהשני עולה יהיה כמשפט החטאת, יפה דרשו חכמים בת"כ כמשפט חטאת נהמה של
עשיר שזאת חליפין לה, ששהיה כמוה מן החולין וביום ובידו הימנית, ור' ישמעאל דורש כמשפט
חטאת העוף, מה חטאת העוף מליקה ממול ערפו, אף עולת נדנה ממול ערפו, ור"א בר"ש
דורש כמשפט חטאת העוף, מה חטאת העוף מונה ומזה, אף עולת העוף כן: ונסלח לו,
מה שחבר בחטאת נהמה פירש כאן, אע"פ שקרבנו יורד יש כפרה וסליחה, וכן נוהג הכתוב
בכל הפרשיות הללו, והן למדין זו מזו, וכבר בארנו בן למעלה: (יא) ואם לא תשיג ידו,
שאין לו ממון, ובמלורע מפורש ואם דל הוא ואין ידו משנת (פרשה י"ד כ"א), וכן אמרו שם
בת"כ שמה ואין ידו משנת יש לו ואינו מוגז ליקח ת"ל ואם דל הוא, ואפשר כאן אין צורך לפי
שאמר תחלה ואם לא תגיע ידו שהיא מדלות, ולפי שלשון השגת יד גם לפי שעה שמענו אע"פ
שלאחר זמן יגבה מעות ויעשיר ויבא עשירית האיסה מיד באשר הוא שם, וזהו שאמרו רבותינו
ואם לא תשיג ידו, אמר ר' יהודה חגיגה מורה בשעתה שמיד הוא מביא עשירית האפה, ואין
ממתינין לו עד שיעשר ויבא בשנה או שעירה, ובמלורע קבע לו יום: קרבנו, כאן לא אמר
אשמו, אלא בלאון האמור במנחת נדנה סלת יהיה קרבנו, ללמדך שתיבה שזין בעשירית האפה
וזהו שאמרו בת"כ אשר חטא עשירית האפה, אין לי אלא חובתו עשירית האפה, מניין לקרבן
נדנתו עשירית האפה, ת"ל קרבנו עשירית האפה: עשירית האפה, אחד מעשרה לשלש סאין,
שהן שבעה רביעיות ועוד בבחייתא דת"כ, ויאמר ראב"ע ז"ל עשירית האפה מאכל לאיש אחד
ביום אחד: סלת, חטים: לחטאת, שיפירש לאם חטאת: ישים, בפרשת מנחות נאמר
ליקה ובלילה ומשיחה ועשייה אכל שמן, לכן כאן אמר לא ישים לכלול כלן, כל שהוא שימה:
עליה, בעודה עשירית האפה לחטאת, אבל נותן על שיריה: כי חטאת הוא, ואין בדין
שיהא

ו י ק ר א ה

הוא: (יג) והביאה אל הכהן
וקמץ הכהן וממנה מלוא קמצו
את זכרתה והקטיר המזבחה
על אש יהוה הטאת הוא:
(יג) וכפר עליו הכהן על הטאתו
אשר הטאת מאת מאלה

ונכלח

תרגום אשכנזי לה

דענאפפער. (יב) ער ברינגט
עס צום פריעסטער, דער פריע-
סטער ניממט איינע האנדפאלל
דאפאן, אלס איינען טהייל,
דער אין דופט אויפשטייגען
זאלל, לעסט איהן אויף דעם
אלטאר אין רויד אויפגעהען,
אונטער דען דינגען דיא פאם
פייער פערצעהרט ווערדען,
דעם עוויגען צו עהרען; עס איזט
איינ זינדענאפפער. (יג) דער

פריעסטער פערזעהנט איהן וועגען דער זינדע, דיא ער אין איינעם פאן דיעזען דינגען בע-

גאנגען

ר ש י

תרגום אונקלוס

(יב) וייתבנה לוח כהנא ויקמוץ כהנא מנה מלי
קומציה ית אדברה ויסק למדבחה על
קורבניא דיי חטאתא היא: (יג) ויכפר עלוהי
כהנא על חובתיה די חב מחדא מאלין
וישחביק

(יב) חטאת הוא. נקמלה ונקטרה לשמה
כשרה שלא לשמה פסולה: (יג) על חטאתו
אשר חטא. כאן שנה הכתוב שהרי בעשירות
ובדלות נאמר מחטאתו וכאן בדלי דלות
נאמר על חטאתו דקדקו רבותינו מכאן שאם
חטא כשהוא עשיר והפריש מעות לכשנה
או שעירה והעני יביא ממקלתן שתי תורים
הפריש מעות לשתי תורים והעני יביא ממקלתן עשירית האיפה [לכך נאמר מחטאתו] הפריש
מעות לעשירי' האיפה והעשיר יוסף עליהן ויביא קרבן עשיר לכך נאמר כאן על חטאתו: מאחת מאלה.
מאחת

ב א ו ר

סיהא קרבנו מהודר, מפיו רש"י ז"ל כפי הפשט, ונמנחת סוטה פירש הכתוב כי מנחת קנאות
היא מזכרת עון, ואין בן מנחת חוטא המתודה וכן, מנחתו מזכרת זכות, ואעפ"כ אין ראוי
שישים עליה שמן ולבונה, ולפי שדלות בשמניא עוף, מוסיף על עוף גדנה שלריך שמים,
ובדלי דלות פוחת אפי' ממנח' גדנה שמן ולבונ' על כן כתב הטעם כי חטאת היא: (יב) והביאה,
בכלי שרת, וזו בנעל ומפורש במנחת גדנה, ולמדנו שכן הדין במנחת חוטא: מלא קמצו,
גם זה מפורש שם, וכן אזכרתה: על אש יהוה, וכן העוף לעולה, וכן חלבי חטאת בהמה,
ומה שחסר למעלה פי' כאן, ואש יהוה בארנו למעלה: חטאת הוא, ירמוז על שיריה שחאל
לזכרי כהונה לפניו מן הקלעים, כי אין חטאת מנחה מפורש בפרשת לו את אהרן, ואכילת
שיריה לכהנים מפורש שם (פרשה ז' י'), אבל רבותינו דרשו שיהא כל מעשיה לשם חטאת,
פרט לנקמלה שלא לשמה: (יג) וכפר עליו הכהן וגו' מאחת מאלה, על אחת משלש עבדות
אלה, ושמה קול אלה, ושבעת בטוי ושומאת מקדש וקדשיו, רש"י ז"ל, ואם הדברים
כראין

ה מ ע מ ר

(יב) אח אזכרה, למעלה בפרשה ב' כתב הרב המבאר וז"ל: אזכרתה כולל קומץ המנחה וקומץ
הלבונה שניהם נקטרים על המזבח, ואילו לא יקטיר רק קומץ המנחה היה אומר והקטיר הכהן
אותו וכו' ע"ש, ומה יענה כאן במנחת חוטא שלא היה צה לבונה, ומלת אזכרתה ללא ענין
כלל, כי היה די באמרו וקמץ הכהן ממנה מלא קמצו והקטיר? אבל האמת שהתורה באה אך
להורות שנקומץ לבד יעלה זכרונו לרצון לפני ה' שיעקר הכפרה חלוי בו, ולא נזכר קומץ לבונה
שם כלל, וכמו שפירש רש"י שם.

וְנִסְלַח לָּוֹ וְהִיָּתְתָּה לְכַהֵן
כַּמִּנְחָה: (יד) וַיִּדְבֶּר
יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה לֵּאמֹר: (טו) נִפְשׁ
כִּי־תִמְעַל מֵעַל וְחִטָּאָה בְּשִׁגְגָה

גאנגען, אונד איהם ווירד פֿער געבען. דאז איבריגע געהערט דעם פריעסטער, זא וויא שפיי זעאפֿער. (יד) דער עוויגע שפראך צו משה, וויא פֿאלגעט: (טו) איינע פערזאן דיא עטוואם פֿעראונטרייעט, אונד אויס אירטהום עטוואם פֿאן דען היי.

מקד שי

ר ש י

תרגום אונקלוס

וַיִּשְׁתַּכֵּיךְ יְיָ וַתְּהִי לְכַהֵן כַּמִּנְחָה:
(יד) וּמִלִּיל יִי עִם מֹשֶׁה לְטִימָר:
(טו) אֵינְשׁ אַרְיִ יִשְׁקֶר שְׁקֶר וַיְחֹב בְּשָׁלוֹ

מאחת משלש כפרות האמורות בענין או בעשירות או בדלות או בדלי דלות. ומה ת"ל שיכול הקמורים שבהם יהיו כשנה או שצירה והקלין יהיו בעוף והקלין שנקלין יהיו בעשירות האיספה חלמוד לומר מאחת

מאלה להשוות קלין לחמורין לכשנה אם השיגה ידם ואת החמורין לקלין בעשירות האיספה גדלי דלות: והיתה לכהן כמנחה. ללמד על מנחת חוטא שיהיו שיריה נאכלין זהו לפי פשוטו. ורבותימ דרשו והיתה לכהן ואם חוטא זה כהן הוא תהא כשאר מנחת (נדבת) כהן שהיא נכליל תהיה לא תאכל: (טו) כי תמעול מעל. אין מעילה בכל מקום אלא שנוי וכן הוא אונג וימעלו בלאי אבותיהם וזנו אחרי אלהי עמי הארץ (ד"ה א'ה') וכן הוא אומר בסוטה ומעלה בו מעל (במדבר ה'): וחטאה בשגגה מקדשי

ב א ו ר

בראין כן לא היה צורך להכתב שכבר נאמר למעלה והיה כי יאשם לאחת מאלה, אבל חכמים ז"ל בת"כ דרשו עליו, ודבריהם הוקשו על רא"מ ז"ל, ולפי שאין לריבין לפשוטו של מקרא לא נאריך בפרושם: והיתה לכהן כמנחה, ללמד על מנחת חוטא שיהיו שיריה נאכלין לכהנים זהו לפי פשוטו, ורבותינו דרשו והיתה לכהן אם חוטא זה כהן הוא, תהא כשאר מנחת נדבת כהן שהיא נכליל תהיה לא תאכל מפ"י רש"י ז"ל, ואומר אני שרבותינו לא פירשו כפשוטו, לפי שאינו צריך, כי נאמר וכל מנחה בלולה בשמן ומרבה לכל בני אהרן תהי' איש נאמיו (פרשה ז' י'), ומרבה היא מנחת חוטא ומנחת סוטה, אלא והיתה לכהן כמנחה אחרת של נדבה, מה היא כליל אף חובתו כליל: (טו) נפש כי תמעול מעל, פי' רש"י ז"ל אין מעילה בכל מקום אלא שנוי, וכן הוא אומר וימעלו בלאי אבותיהם וזנו אחרי אלהי עמי הארץ (ד"ה א'ה' ב"ה), וכן הוא אומר בסוטה ומעלה בו מעל (במדבר ה' י"ב), וכן שנוי בת"כ וכלומר שניה מרשות הקדש לרשות חול וכן הסוטה ילאה מרשות הבעל לרשות הבעל, וכן וימעלו בלאי אבותיהם ששנו עבודתו וזנו אחרי אלהים אחרים, ויפה אמר רא"ם ז"ל שאין זה פתרון מלת מעל בכ"מ, שהרי בפרשת אשם גזלות נזכר מעילה, ואין בתשומת יד ופקדון ועושה שנוי מרשות לרשות, אלא הגרסא הנכונה אין מעילה אלא שנוי, כלומר אין מעילה האמורה פה אלא שנוי, וראב"ע ז"ל אמר תמעול מעל, דבר שנתכסה עליו מגזרת מעיל, ואינו מבין טעמו אשם רובה שהוא מכוסה ממנו, כפי' נאמר וחטאה בשגגה, וכל החטאת בשגגה יהיו מעילות. ולדעתי מלת מעל, כמו מה על, כמו שמתרגמים בליעל, בלי על, שאין עליו פחד עליון, וכן מה על, שאין אדון הדבר נמשך בעיניו, ויכתב על כל מחזיק במה שאינו שלו, ומנזה בעל הדבר, וכן בסוטה ומעלה בו מעל, שנתה כבוד בעלה שהוא אדונה לזנות עם אחרים, וכן וימעלו בלאי אבותיהם שאקרו בכבודו וזנו אחרי אלילים, וכן כל חוטא בודן שאינו חושש לכבוד השם נקרא מעילה, כמו לא מן המקדש כי מעלת (ד"ה ב' ב"ו י"ח), וימת שחול במעלו אשר מעל בה', (שם א' י"ג), וכן אשם גזילות שמסקר במי שהמעות שלו מועל בבעליו, גם היא מעילה בה' וכמו שאפרש בעו"ה, וכן שנוי בספרי פרשת נשא, איש או אשה כי יעשו מכל חטאת האדם למעול מעל בה', אין מעילה בכל מקום אלא שקור, וכן הוא אומר וימעלו בלאי אבותיהם ואומר וימעלו בני ישראל מעל בתרם (יהושע ז' א'), ואומר וימת שחול במעלו אשר מעל בה', ואומר בעוזה לא מן המקדש כי מעלת, ואומר ומעלה בו מעל, הא אין מעילה אלא שיקור, למדנו מדבריהם

מדבריהם

ויקרא ה

מקדשי יהוה והביא את אשמו
ליהוה איל תמים מן היצאן

בערבך

תרגום אשכנז לו

הייליגטהימערן דעם עוויגען
ענטציהעט, ברינגט צום שולד-
אפפער דעם עוויגען צו עהרען
אייגען ווידער פאן דעם קליי-
נען

ר ש י

תרגום אונקלוס

מקדשי י י וייתי ית אשמויה
קדם יי דבר שלים מן ענא

בשורשניה

מקדשיה' שנהנה מן ההקדש והיכן הוזהר נאמר
כאן חטא ונאמר להלן חטא בתרומה ולא יסאו
עליו חטא (ויקרא כ"ג) מה להלן הזהיר אף כאן
הזהיר אי מה להלן לא הזהיר אלא על האוכל אף
כאן לא הזהיר אלא על האוכל ת"ל תמעול מעל ריבה: קדשי ה'. המיוחדים לשם ילאו קדשים קלים:
איל

ב א ו ר

מדבריהם שכלם כתובים על המשקף שהוא הזדון, וא"כ משונה כאן שנאמר לשון מעילה על
האונג, והוא תמה בעיני, וראיתי לרא"ס ז"ל אחר שפי' תמעול מעל שענינו על המוליא מרשות
קדש לרשות חול, אעפ"י שלא נהנה, אמר עוד שאם כן הכתוב ידבר על שני דברים, האחד
כפס כי תמעול מעל שהוליא מרשות קדש לרשות חול אע"פ שלא נהנה, או חטאה בשגגה מקדשי
ה' שנהנה אע"פ שלא שנה מרשות קדש לרשות חול, כגון שחם בכוס של זהב, שלא הוליא ולא
שינה ולא פגם רק נהנה מעל, ואם נקבל דבריו בפשוטן, שכל מוליא מרשות קדש לרשות חול
אע"פ שלא נהנה כלל מעל, כגון שלקח סלע של הקדש ונתנה לתוך כיסו והלך לביתו ואח"כ
הזיזו לגזבר, שלא נהנה כלל, יתפרש הכתוב היטב שתחלתו מדבר במזיד, שמעל והוליא
מרשות קדש לרשות חול, כשהזיזו ולא נהנה, מתכפר באשם האמור בענין, אבל נהנה במזיד
הרי הוא לחכמים באזהרה ומלקות, ולרבי במיתה, וסוף הכתו' וחטאה בשגגה שנהנה בשוגג מן
הקדש, אעפ"י שלא הוליא ולא שנה ולא פגם, מתכפר גם הוא באשם, וגם חייב לשלם מה
שנהנה וחומשו, ולכן בפרשה זו נאמרה כפרת קרבן קודם דין התשלומים, ובפרשת אשם גולות
נאמר דין התשלומים קודם לקרבן, לפי שאין יש שתי חלוקות נכתוב, מוליא מרשות לרשות
שלא נהנה אינו משלם, ונהנה בשגגה משלם, הקדים תחלה הקרבן שאתיהן חייבין בו, ואחריו
אמר ואת אשר חטא מן הקדש ישלם וגו' כלומר אם חטא ונהנה ג"כ ישלם קרן וקומא, אבל
בפרשת אשם גולות כל הנזכרים שם בעלי תשלומים הם, הקדים התשלומים תחלה, שהיא
ראויה להיות קודם הבאת קרבן, וא"כ כי תמעול מעל הנאמר כאן אזה ללשונות של מעילה
בכל מקום שגלן על הזדון. ומסתם משנה (מעילה דף ב' ע"א) משמע כן, דחקן נטל אבן או
קורה של הקדש הרי זה לא מעל, נתנה לחבירו הוא מעל וחבירו לא מעל, ומפרש לה בגמרא
בגזבר שההקדשות מסורות לו, ולכן לא מעל לפי שלא הוליא מרשות הקדש לרשות חול, אבל
נתנו לחבירו, הרי הוליא לרשות חולין מעל, ולהרמב"ם ז"ל דעת אחרת בענין זה, (הלכות
מעילה פ"ו הלכה ז') וכבר השיגו הראב"ד ז"ל, וא"כ כשעשה כן בזדון, אע"פ שאין הקדש מתחלל
בזדון, מכל מקום הרי היא מעילה שיתחייב עליה קרבן לכפר עליו, ואם נהנה בזדון חייב
מלקות או מיתה, אבל לא מלאתי מפורש לא במשנה ולא בתלמוד, שמציא קרבן על מעילה
בזדון כשאינו נהנה, גם לא נזכר באחד מספרי מפרשי התלמוד ז"ל, וגם אינו אף בידי להכריע
דעתי, ואין זוה הלכה למעשה, רק כתבתיו לפרש המקראות, ואם איננו כן לא אוכל ליישר לא
לשון הכתוב ולא לשון של תמעול מעל על פי פשוטו, או שנאמר לפי שהקדש חמור מאד, וראוי
לו לאדם להשאגת על עצמו מאד ולהזהר שלא יבשל להקל ראש בקדשי ה', קורא הכתוב שגתו
בלשון מעילה, והענין קרוב לאמרו ונשא עונו (פסוק י"ז), וכמו שאבאר בעו"ה: וחטאה בשגגה,
פרשנוהו: מקדשי ה', שסרה מדרך שראוי לנהוג עם קדשי ה': קדשי ה', המיוחדים לשם,
ילאו קדשים קלים מפי' רש"י ז"ל ונת"כ מפורש הכל: איל, כבש הוא בן שנה, ואיל בן שתי
שנים שהוא חזק, כמו ואילי לאנד לא אכלתי (בראשית ל"א ל"ח), ואת אילי הארץ לקח (יחזקא
י"ז י"ג): מן הצאן, אינו שיהיה לרבות אטוה ופרשת וננסת רק תמים בלי מוס, ועוד אפרש
בעו"ה

תרגום אשכנזי !

נען פיעה אָהנע לייבעספּעה:
לער, אַם ווערט הע פּאָן צווייען
שקלים, הייליגן געוויינטם. דייע-
זעס צום שולד אָפּפּער; (מז) וואָס
ער אַבער פּאָן דעם הייליגטהו-
מע אויס פּערזעהען ענטזאָגען,
מוס ער בעצאָהלען, אונד דען
פּינפּטען טהייל נאָך הינצולע-
גען; ביידעס גיבט ער דעם
פּרייעס טער; דער פּרייע-
סטער אַבער פּערזעהנט איהן
דורך דען ווירדער צום שולד-

ויקרא כ

בְּעֶרְכָּךְ כֶּסֶף שְׁקָלִים בְּשֶׁקֶל-
הַקֹּדֶשׁ לְאִשָּׁם: (טו) וְאֵת אֲשֶׁר
חָטָא מִן־הַקֹּדֶשׁ יִשְׁלַם וְאֵת-
חֲמִישָׁתוֹ יוֹסֵף עָלָיו וְנָתַן אֹתוֹ
לַכֹּהֵן וְהַכֹּהֵן יִכְפֹּר עָלָיו בְּאֵיל
הָאִשָּׁם וְנִסְלַח לוֹ: פ
(יז) וְאִם־נִפְשׁ כִּי תִחַטָּא וְעִשְׂתָּהּ

אחת

אָפּפּער, אונד זאָ ווירד איהם פּערגעבען. (מ) ווען איינע פּערוואָן זינדיגעט, בעגעהעט

נעם

תרגום אונקלוס

ר ש י

בְּפִוְרְסָנָהּ כֶּסֶף לְעִוְבֵי קֹדֶשׁ לְאִשָּׁמָא:
(טו) וְיַחַדְי חָב מִן קֹדֶשׁא יִשְׁלַם וַיִּת חֲמִישִׁיה
יוֹסֵף עָלֶיהָ וַיִּתֵּן יַחִיה לַכֹּהֵנָא וְכִפֵּר

איל. לשון קשה כמו ואת אילין הארץ הוליד
(מ"ב כ"ד) אף כאן קשה בן נ' אשנים: בערכך.
כסף שקלים שיהא שזה ב' סלע: (מז) ואת
אשר חטא מן הקדש יל'. קרן וחומש להקדש:

עָלֶיהָ בְּדַכְרָא דְאִשָּׁמָא וַיִּשְׁחָבִיק לִיה: (יז) וְאִם אִינְשׁ אַרְי יַחֹב וַיַּעֲבֵד חָד מְכַל

פקודיא

ב א ו ר

בעז"ה: בערכך כסף שקלים, שיהא שזה שני סלעים, מפ"י רש"י ז"ל, וכ"ף בערכך נוסף כן
אמר רא"ס ז"ל, ולדעתי אפשר לפי שערך המטבע ושויה בלמלוס הוא במשפט הנשיא והב"ד,
שיכוונו לעשותה עשרים גרה השקל בשקל הקדש, אמר בערכך נוכח הנגיד והב"ד, שיהיה
ערך האשם שני שקלים, כמו שהם מעורכים בערכך מטבעות השקלים בשקל הקדש: שקלים,
מיעוט שקלים שנים: לאשם, שיכריש המעות לשם אשם, ת"כ: (טז) ואח אשר חטא מן הקדש
ישלם, בדבר שחטא ממנהג דרך הקדש, מה שזה הנחתו מן הקדש ישלם: ואח חמישהו יוסף
עליו, אילו אמר ואת אשר חטא מן הקדש וחמישהו ישלם, הייתי אומר נהנה עשרים משלם
כ"ד עכשיו שאמר יוסף עליו נהנה עשרים משלם כ"ה, שההוספה חמשת מנין הכל, וזה שנינו
בת"כ וחמישהו יוסף עליו שיהא הוא וחומשו חמשה: ונתן אוחו לכהן, קרן וחומש יתן לכהן,
שהוא גוזר על ההקדשות, ומלת אותו על סך הכל קרן וחומש. ורש"ס ז"ל פי' ונתן אותו
לכהן, את איל אשם יתן לכהן לכפר בו, ולדבריו היה ראוי להכתב במקרא שלפניו, גם לא
מזינו על קרבן לשון נתינה, אלא והביא או והקריב: והכהן, אחר שלם קרן וחומש להקדש
יכפר עליו הכהן באיל האשם מה שחטא לה' ועל מעלו אשר מעל, ונסלח לו: (יז) ואם נפש
כי תחטא, הפרשה הזאת מדברת נמי שגא ספק כרת לידו ולא ידע אס עבר עליו אס לאו,
כגון

ה מ ע ר

(טז) ואח חמישהו, כתב הרב המבאר אילו אמר ואת אשר חטא וחמישהו ישלם וכנ"ע, ולדעתי
לא כלל הפסוק קרן וחומש במאמר אחד לפי שאין דיניהן שווין, שהרי הקרן מעכב הכפרה,
והחומש אינו מעכב כמפורש בב"ק (דף קי"א) ולזה חלקן הכתוב, ואמר על החומש יוסף עליו
שאינו מעיקר הכפרה. והכהן, אמר הרב המבאר אחר שלם קרן וחומש וכנ", ולא דק שהרי
החומש אינו מעכב כאשר בארנו.

ויקרא ה

אחת מכל מצות יהוה אשר לא תעשינה ולא ידע ואשם ונשא עונו: (יח) והביא איל תמים מן

תרגום אשכנזי לו

נעמליך איינעם פאן דען דינ גען, דיא דער עוויגע פערבא טען, ווייס עם אבער ניכט גע וויס, אין וויא ווייט זיא זיך פערשולדעט, אונד איהרע מיססעטהאט צו ביסען האט:

הצאן

(יח) זא כרינגט זיא דעם פריעכטער איינען ווידדער פאן דעם קליינען פיעה, אהנע לייבעם פעה

תרגום אונקלוס

פקודיא דיי די לא כשרין לאהעבדא ולא ידע וקבל חוביה: (יח) וייחי דכר שלים מן

ר ש י

(יו) ולא ידע ואשם והביא. הענין הזה מדבר במי שנא ספק ברת לידו ולא ידע אם עבר עליו אם לאו כגון חלב ושמן לפניו וכסבור ששתיהן היתר ואכל את האחת אמרו לו אחת של חלב היתה ולא ידע אם זו של

חלב אבל הרי זה מביא אשם תלוי ומגין עליו כל זמן שלא נודע לו שודאי חטא ואם יודע לו לאחר זמן יביא חטאת: ולא ידע ואשם ונשא עונו. רבי יוסי הגלילי אומר הרי הכתוב עגש את מי שלא ידע על אחת כמה וכמה שיעגש את מי שידע. רבי יוסי אומר אם נפסד לידע מתן שכן של לדיקים לא ולמד מאדם הראשון שלא נטווה אלא על מלות לא תעשה ועבר עליה ראה כמה מיתות נקנסו עליו ולדורותיו וכי איזו מדה מרובה של טובה או של פורענות הוא אומר מדה טובה אם מדת פורענות מעוטה ראה כמה מיתות נקנסו לו ולדורותיו מדה טובה המרובה היושב לו מן הפגולין והנותרות והמתענה ב"הכ על אחת כמה וכמה שיזכה לו ולדורותיו ולדורות דורותיו עד סוף כל הדורות. ר' עקיבא אומר הרי הוא אומר ע"פ שנים עדים או שלשה עדים וגו' אם מתקיימת העדות בשנים למה פרט לך הכתוב שלשה אלא להביא שלישי להחמיר עליו ולעשות דינו כיוצא באלו לענין עונש והזמה אם כך עגש הכתוב לנטפל לעוברי עבירה בעוברי עבירה על אחת כמה וכמה שיטלם שר טוב לנטפל לעושי מלוא בעושי מלוא. ר' אלעזר בן עזריה אומר כי תקבור קלייך בשדך ושנחת עומר בשדה הרי הוא אומר למען יברכך וגו' קבע הכתוב ברכה למי שנאת על ידו מלוא בלא ידע אמור מעתה היתה סלע לרורה כנפיו ונפלה הימנו ומלואה העני ונתפרנס נה הרי הקב"ה קובע לו ברכה:

בערכך

ב א ו ר

כגון חלב ושמן לפניו, וכסבור שתייהן היתר, ואכל את האחת, אמרו לו אחת של חלב היתה ולא ידע אם זו של חלב אבל, הרי זה מביא אשם תלוי ומגין עליו כל זמן שלא נודע לו שודאי חטא, ואם יודע לו לאחר זמן יביא חטאת, והכתוב אומר ואם נפסד כי חטאת, ומשמעו שחטאת, וכן לשון ועשיתה אחת משמעו שודאי עשיתה, ענינו אע"פ שחטאת ועשיתה אשם זה יכפר עליו, וכל שכן אם היתר אבל: מכל מצוה ה' אשר לא תעשינה, כלשון הנאמר בחטאת משית וכבוד ונשיא והדיוט, שאינן באין רק על דברים שזדונן ברת, אף אשם תלוי אינו בא אלא על ספק דבר שזדונו ברת: ולא ידע, אם חטא אם לא חטא, ספק חלב אבל, ספק שמן אבל, אבל בחטאת כתוב ונודעה החטאת אשר חטאו עליה (פרש' ד' י"ד), או הודע אליו חטאתו, (פרשה ד' כ"ג), שעבשיו ידע שחטא: ואשם, שמאשים עלמו שנא לדי ספק ברת, ומבקש כפרה: ונשא עונו, בכל הפרשיות נאמר חטא וחטאת, ולמה נאמר כאן עונו? ולמה לא אמר ונשא חטאו, כמו חטאו ישא האיש ההוא (במדבר ט' י"ג)? ועוד שזדאין לא אמר ונשא חטאו, ובספק מחמיר עליו לומר ונשא עונו? לפי הפשט לא היה יוכל לומר ונשא חטאו כי חטא הוא העברה שעשה, ושאל לא חטא כלל והיתר אבל, והכתוב אינו אלא מכרש מהו ואשם, שאינו דומה לתבריו האמורים למעלה שעברו וודאי, אבל יאשם עלמו שלא נתן לב לישראל על החתיכות שהיו לפניו אם מותרות או אסורות, ונהג קלות ראש במלות ה' החמורות, וזהו עון, כמו שפרשנו בפ' כפש כי חטאת, גם אם אכל היתר, שהרי כמו כן היה אפשר שיאכל איסור, וזהו ונשא עונו, שמאשים עלמו ונשא עונו על לבו ומבקש כפרה, אבל בוודאי חטאים אין לריך לומר כן, אבל

חכמים

תרגום אשכנזי

פעהלער, אין דעם ווערט הע
דעם שולדאפערס, דער
פריעסטער פֿערועהנט וועגען
דעם אירטהומס, דען זיא בע
גאנגען אונד ניכט געוויס ווייס,
אונד זא ווירד איהר פֿערגעבען.
(יט) דייעזעס איזט איין שולדא
פֿעער, דיא פֿערוואן האט זיך
געגען דען עוויגען פֿערשולדעט.

דער
ר ש י

(יח) בערך לאשם. בערך האמור למעלה:
אשר שגג והוא לא ידע. הא אם ידע לאחר
זמן לא נתכפר לו באשם זה עד שיביא
טעאת הא למה זה דומה לעגלה ערופה
שנתערפה ואחר כך נמלא ההורג הרי זה
יהרג: (יט) אשם הוא אשם אשם. הראשון
כולו קמון שהוא שם דבר והאחרון חלו
קמון וחלו פתח שהוא לשון פעל ואת
מקרא שלא לזרוך הוא כבר נדרש הוא בת"כ: אשם אשם. להביא אשם שמה חרופה שיהא חיל בן
שתי שנים ושיהא בנסף שקלים יכול שאני מרבה אשם נזיר ואשם מזורע ת"ל הוא:

ויקרא ה

הִצִּיא בְּעֶרְכָּךָ לְאִשָּׁם אֶל־הַכֹּהֵן
וְכִפֵּר עָלָיו הַכֹּהֵן עַל שְׂגָגָתוֹ
אֲשֶׁר־שָׁגָג וְהוּא לֹא־יָדַע וְנִסְלַח
לוֹ: (יט) אֲשָׁם הוּא אֲשָׁם אֲשָׁם
לִיהוָה: פ

וידבר

תרגום אונקלוס

מִן עֲנֵא בְּפִרְסָגְיָהּ לְאֲשָׁמָא לֹוח כְּהֵנָא וְיִכְפֵּר
עֲלוּהִי כְּהֵנָא עַל שְׁלוּחִיָּהּ דִּי אֲשִׁתְּלִי וְהוּא לֹא
יָדַע וְיִשְׁתַּבֵּיק לִיה: (יט) אֲשָׁמָא הוּא עַל
חֻבְּתִיָּה דְהוּא חֵב אֲשָׁמָא יִקְרִיב קִדָּם יִי:
ומליל

מקרא שלא לזרוך הוא כבר נדרש הוא בת"כ: אשם אשם. להביא אשם שמה חרופה שיהא חיל בן
שתי שנים ושיהא בנסף שקלים יכול שאני מרבה אשם נזיר ואשם מזורע ת"ל הוא:
כפ

ב א ו ר

חכמים אמרו ר' יוסי הגלילי אומר הרי הכתוב ענש את מי שלא ידע, עאכ"ו שיענש את מי שידע,
ועוד יש בת"כ דברי תנאים רבים בענין זה, וקלת מדבריהם הביא רש"י ז"ל בפירושו, ואין
סותרין דרך הפשט, סוף סוף לא ידע והכתוב קורא העלם ידיעתו עון, ולפרש פשוטו של מקרא
באחי: (יח) בערך, פרשנוהו, ומה ערך האמור למעלה בנסף שקלים, אף כאן בנסף שקלים.
לאשם, שיהא מפריש מעותיו לאשם אשם: שגגהו אשר שגג, בכלן לאמר על טעאתו, וכאן
נאמר על שגגתו, כמו שאמרנו חולי היתר אבל, וכל לשון טעא העברה מדרך התורה, וזה
לא עבר כלל, אבל שגגה נוסף גם על עון שהקל ראש במטות ה', שלא שאל תחילה אם איסור
או היתר מונח לפניו, וכן ואם כל עדת ישראל ישגו, טעמו בהוראה אע"פ שלא טעאו, וכן
בשגגה שיואל' מלפני השליט (קהלת י' ה'), ועל השגגה יכפר הכהן: והוא לא ידע, כשמקריב
קרבנו אינו יודע עדיין אם טעא או לא, ועל כן האשם מכפר, הא אם נודע לו לאחר זמן לא
נתכפר לו באשם זה, עד שיביא טעאת, הא למה זה דומה לעגלה ערופה שנתערפה ואת"כ
נמלא ההורג הרי זה יהרג: (יט) אישם הוא, פ"י בן באשם זה ולא באשמות אחרות, לא באשם
מעילות הנאמר לפניו, ולא באשם גזלות שלאחריו, לפי שכל המביאין אשם הן חוטאין וודאי,
ואפשר לקרוא קרבנותיהן טעאות, שהרי באין על טעא, אבל זה אי אפשר לקרוא בשם אשם
אשם, כי איך יקרא טעאת ואמא לא טעא: אשם אשם לה', לפי שאמר אשם הוא פירש לנו
שראו לו להביא כפרה, צין היתר אבל צין אסור אבל, ואל תאמר אם היתר אבל הרי הוא
במולין לעזרה, אלא אשם אשם לה', שאשמה נפשו לה' שבה לדי ספק כרת, כמו שאמרנו
שהיה לו להיות זהיר לבתי עשות רע, ולשאל ולחקור אם היתר או אסור לפניו, ולפי שלא עשה
כן יש עונו ואשם אשם לה', ומכאן אתה למד לכל המביאין על שוגג שהן אשמים, כמו שכתבונו
למעלה, ולכן בכל השוגגים נאמר לשון אשמה, במשיח לאשמת העם, בלבו ואשמו, בנשיא
ואשם, בהדיוט ואשם, בחטאת עולה ויורד ואשם והוא ידע ואשם, והיה כי יאשם לאחת מאלה,
והביא את אשמו וביואל, וראויין להקרא אשמות, אלא שנהגה תורה לקרוא לכל קרבנות הנאין
על שגגת כרת טעאת, ובכללן שבעת עדות ושבעת ביטוי שאין על כסירת ממון, כמו שכתבונו
למעלה

ו י ק ר א ח

(כ) וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל-מֹשֶׁה לֵאמֹר:
(כא) נַפֶּשׁ כִּי תַחַטָּא וּמַעַלָּה מֵעַל
בְּיְהוָה וְכַחַשׁ בְּעֵמִיתוֹ בְּפִקְדוֹן

ח ר ג ו מ א ש כ נ ו י ל ה

(כ) דער עוויגע שפּיידך צו
משה, וויא פּאָלגט: (כא) ווען
איינע פּערוואַן זינדעט אונד
בענעהט איינע אונטרייע גע-
גען דען עוויגען, ליגנעט נעמט
ליך זיינעם נעבענמענשען אַב,

ענטוועדער עטוואַס, דאַז איהם צור פּערוואַהרונג געגעבען, אָדער זאָנסט אַנפּערטרויעט

וואַר

ר ש י

ת ר ג ו מ א ו נ ק ל ו מ

(כא) נפש כי תחטא. אומר רבי עקיבא מה
תלמוד לומר ומעלה מעל בה' לפי שכל
השלוה והלוה והנושא והנותן אינו עושה
אלא בעדים ובשטר לפיכך בזמן שהוא מכחש
מכחש בעדים ובשטר אכל המפקיד אכל סבירו ואינו רוצה שתדע בו נשמה אלא שלישי שנייהם
לפיכך

(כ) ומליל יי עם משה למימר: (כא) אינש
ארי יחוב וישקר שקר קדם יי ויכדיב בחבריה
בפוקדנא

ב א ו ר

למעלה, וכל האחרים שאין על שגת כרת ודאי, קראה לבד אשם, דומה למה שאמרנו על
אש מנחה, וענין אשם ואשמה הוא המלווע (בעטורא ריגוג), שחשב על עולמו שהוא אשם ושהריע
לעשות, ונפשו נבהלה מאשמתה, וכן האשמים אלהים יפלו ממועלותיהם (תהלים ה' י"א),
בקש איתן השם מורכך בלכנס שיחרדו ויבהלו ממעשיהם שעשו, ויפלו ממועלותיה' שיעלו לעשות
מרוכך פחד וממורכך לב, וכן תאשם שומרון כי מרתה באלהיה (הושע י"ד א'), כלומר תפול
בלרת לב על מעשיה כי מרתה באלהיה, וכן אכל אשמים אונתו (בראשית מ"ב כ"א), כלומר ראוי
לנו להיות בפחד ולרת לב בעבור החטאה הגדולה שעשינו, והיא המבהלת את נפשותינו, אכל
רמב"ן ז"ל אומר שאין טעם למה שם הקרבן האחד חטאת, וגם האחד אשם, וכלן יבואו על
חטא, ואמר כי שם אשם מורה על דבר גדול, שבעונתו ראוי להיות שם נאכד בו, והחטאין
הרב להוכיח אכל המביאין אשם כבדה חטאתם מאד, ולא אעתיק דבריו ולא אחוכח עם כבוד
מורתו, כי סוף סוף גם ככל השוגגין המתכפרים בחטאת, נכתב לשון אשמה, ובפ' נשא נאמר,
ואשמה הנפש ההיא, וגם ידבר על כלל הלאוין שנאמר כי יעשו מכל חטאת האדם, ופרטו גזל
הגר: אשם, הראשון כולו קמ"ץ שהוא שם דבר, והאחרון חליו קמ"ץ וחליו פתח שהוא לשון פעל,
וא"ת מקרא אלא לכורך הוא, כבר דרוש הוא בת"כ, מפ' רש"י ז"ל, ואם גם בפשוטו פירשנוהו,
אין הדרשה סותרת הפשט: (כא) נפש כי תחטא, לא נאמר בשגגה, כי המנויין בפרשה זו
מוידן הן: ומעלה מעל בה', גם מעלה מעל בעל דבר, שכל האמורין בענין גזל ממון בעליו
אלא כדון, כמו ומעלה בו מעל (במדבר ה' י"ב), אכל יודיע שמלבד המעל הזה מעלה מעל
בה', ש-לק לכל אחד חלקו, וכשלוקח חלק חבירו מועל בה' שהכל שלו ולאשר חסן יתנונו,
ועובר על מצותיו, ואכל מועל בקדש לא אומר בה', שאין לורך, כי אין להקדש אדון אלא השם,
ובשומר כי תמעול מעל אינו אלא להקב"ה ונכתב בן אכל קדש, ואכל ממון חול בפרשה זו,
ואכל קנין כמו בסוטה, וגם על כלל העברות בפרשת נשא כי יעשו מכל חטאות האדם,
ללמדנו שכלם נקראים מעילות, שאין לך עושה אחת מאלה רק בשימעול מעל באדוניו ובכבודו.
ורבותיו אמרו בת"כ מה ת"ל ומעלה מעל בה' לפי שהמפקיד אכל סבירו אינו רוצה שתדע בו
נשמה, אלא שלישי שנייהם, לפיכך נשמה מכחש בשלישי שנייהם, וזה נהוג בפקדון
לפיכך נזכר בראשונה, וה"ה תאומת יד וכל דבר שהאחד נוטח בחברו מיראת ה', כשמכחש
מכחש בהקב"ה: וכחש, לשון הכחשה כשאומר להיפך מדברי סבירו, זה טוען יש לי בידך
פקדון

ה מ ע ר

(כא) וכחש בעמיתו, כתב הרב המנאר ויש הנדל בין הכחשה להכחשה וכו', עיין בדבריו, ומה
שאמר

תרגום אשכנזי

ויקרא ה

או בתשומת יד או בגזל או עשק את עמיתו: (כג) או מצא אבדה

ווארדען, אָדער איין גערויב. טעם גוט, אָדער ער האט זיך נעם נעבענמענשען עטוואס אונגערעכטער ווייזע פֿאַרענט האַלטען; (כג) אָדער ער האט עטוואס פֿערלאָרנעס גע-

וכחש

ר ש י

תרגום אונקלוס

בפוקדנא או בשותפות ידא או בגזילא או עשק ית חבריה: (כג) או אשפח אבדתא וכדיב

לפינך כשהוא מכחש בשלישי שביניהם: בתשומת יד. ששס נידו ממון להתעסק או במלוה: או בגזל. שגזל מידו כלום: או עשק. הוא שטר שכיר:

ב א ו ר

פקדון, וזה אומר אין לך בידי כלום, ואין בן שקר, שאינו מכחשו אלא מבטיח דבר לחברו ואינו מקיימו נקרא מאקר, או מגיד דבר הסך האמת וכמו שיתבאר בסמוך בעז"ה, ויש הבדל בין הכחשה להכחשה, פעמים עושה חברו בדאי כמו זה שאמרנו, ופעמים מכחש ואומר אמת דברת ואעפ"כ הדין עמי, כגון הנביא צניח אל כשמאן הנביא מארץ יהודה לסור אל ביתו בעבור הנבואה, אמר לו אמת הוא, אבל עתה בא אלי הנבואה שתשוב עמי, וכל שהן ממין הראשון אחריו בי"ת כמו כאן וכחש בעמיתו, שמכחש באיש ובדבריו, וממין השני אחריו למ"ד כמו שאמר שם כחש לו: בעמיתו, פי' ראב"ע ז"ל רעהו ויתכן שהוא בעומתו, ולדעת המלה בנויה מן עצם, ומלת עצם מן עצם, כי אותן שהן עם אחד הם קרובים זה לזה וזהו בעמיתו, איש מעמו שהוא עמו איוויהיה, וזהו שאמרו בת"כ בעמיתו פרט לגבוה, ועמיתו השני פרט לאחרים, כלומר מעמים אחרים, שאם כחש ונשבע אינו מביא קרבן: בפקדון, בלוע"ז (חזן פֿערזוואהרונג), שיהיה שמור אללו עד לעת שיתבענו ממנו: בחשומח יד, הוא מלוה או נתן לו מעות בשותפות לשאת ולתת בו. ויאמר ראב"ע ז"ל בתשומת יד, שותפות ששס ידו עמו, ואינו בן אלא כולל מלוה ושיתפות, וטעם שתי אלה נקראים תשומת יד, אומר אני לפי שכל הנזכרים אין להם רשות לשלוט במה שנתן להם, לבד מלוה או מעות שותפות שנמסרו לו להנאה או לישא וליתן בהם כטוב בעיניו נקרא תשומת יד, כמו ויקח את כל ארצו מידו (במדבר כ"א ב"ז), כלומר מרשותו, וכן תשומת יד, הוא ממון המושם ברשותו לעשות בהן כרצונו: בגזל, שגזל ממנו בחוקה, כמו ויגזול את הקנית מיד המלכי (ד"ה א' י"א ב"ג), ואין רואה להעיד על הדבר: עשק אח עמיתו, פי' ראב"ע ז"ל בסתר, ולדבריו כוללת גנבה וכיולא שהיא בסת'. ואינו בן אלא עשק נופל כמו על שטר שכיר, כמו לא תעשוק שכר שכיר עני ואציון (דברים כ"ד י"ד), וכיולא בזה שכובש חמת ידו מה שראוי לו לתת לחבירו, לא דבר שלקח מחבירו, לכן בכלן נאמר בי"ת בפקדון בתשומת יד בגזל, ולא נאמר בי"ת בעשק, לפי שכלן היו בעין קודם שגזלו לידו, ועכשיו מבחש בהן, אבל עושק לא היה בעין, הולך לומר או עשק, שעשה עושק ומכחש בעמיתו, וכן אמרו חכמים לא תעשוק את רעך, זה הכובש שכר שכיר וכן פי' רש"י ז"ל: (כב) או מצא אבדה וכחש בה, כבר אמר וכחש בעמיתו בפקדון, ושחר על כל הנזכרים, ולמה חזר לומר באבדה וכחש בה? לפי שארבעה הראשונים יודע את בעל הממון, ומכחש בפקדון וגזל ותשומת יד ועשק עגמן, ואומר שאינו יודע מהן כלום, אבל אבדה שמוכח פעמים אינו יודע למי

ה מ ע ר

שומר וכל שהם ממין הראשון אחריו בי"ת, כונתו שאם יבוא ציחס הוא הבי"ת, אבל מלאנו גם בלא יחס כלל ממין זה כמו ותכחש שרה (בראשית י"ח ט"ו) וכמוהו. או בחשומח יד, הרב המבאר השיג בדרכו על הראב"ע שאמר כי תשומת יד הוא השותפות ששס ידו עמו, ואמר עליו ואינו בן אלא כולל מלוה ושותפות וכו', והנה הראב"ע הלך בעקבות המתרגם הנאמן אונקלוס שהעתיק בשותפות ידא, וכן הוא בתרגום המיוחס לרש"י, וגם הרד"ק בשרש שום פירש כן, וכתב הרד"ק עוד שם שהמ"ס נסגור"ל שלא כמנהג כי ראוי בפת"ס וכן הוא בספר הללי בשילוטולא עכ"ל.

ויקרא ה

וְכַהֵן בָּהּ וְנִשְׁבַּע עַל-שֶׁקֶר עַל-
אֶת מִכַּל אֲשֶׁר-יַעֲשֶׂה הָאָדָם
לְחַטָּא בְהֵנָּה: (כג) וְהָיָה כִּי-יִחַטָּא
וְאָשָׁם וְהָשִׁיב אֶת-הַגֹּזֶל אֲשֶׁר
גֹּל

תרגום אשכנזי למ

פֿונדען, לייגנעט עס אב, אונד
שווערט איינען פֿאלשען אייד ;
איכערהויפט איינע זאָע, דיא
איין מענש בעגעהט, אונד זיך
דאָראַן פֿערזינדיגט ; (כג) ווען
ער נון געזינדיגעט האַט, אונד
זיינע שולך ערקעננעט, זאָ זאָלל
ער דאָ גערויבטע וויעדער גע-

בען

ר ש י

תרגום אונקלוס

(כב) וכחז בה . שכפר על אחת מכל אלה
אשר יעשה האדם לחטא ולהשבע על שקר
לכפירת ממון: (כג) כי יחטא ואשם .
כשיכיר בעלמו לשונו בתשובה ולדעת
ולחודות

וְכַרִּיב אִבָּה וְאִשְׁחַבַּע עַל שֶׁקֶרָא עַל הָדָא מִכַּל
דִּי יַעֲבֵד אִינְשָׂא לְמִיחַב בְּהֵן: (כג) וְיְהִי אָרִי
יַחְטִי וְיַחֲוֵב וְיַחֲוִיב יַח גֹּזִילָא דִּי גֹזֵל אִו
יח

ב א ו ר

למי היא, ובעל האבדה שריאה אבידתו תחת ידו ותופעהו, יוכל לכחש בו שמה שקר דובר,
ואינו חייב עד שינחש בה, כלומר באבדה עכמה, שטוען שלא מלא אבדה כזו, וזהו כחש בודאי:
ונשבע על שקר, כולל כל החמשה הנזכרים, כי אחר שכחש, נשבע על שקר או נפקדון או
על כל אחת מהן, וראש"ע ז"ל אמר פרושו או נשבע על ממון שיבקש אדם ממנו, והעד או
מכל אשר ישבע עליו לשקר, והוא בדרך שפי' למעלה תשומת יד שותפות, ואינו נכון כמו
שבארנו שתשומת יד גם ההלוואות, וגם הראיה שהביא אפרש בעז"ה, שאינו כמו שחשב,
ונראה שבדעתו כי לבד נכפירת ממון שנה לידו בהיתר לריך שיבע על שקר, ובאחרים שהן מענייני
הגזל חייב בכל האמור בפרשה גם אם לא נשבע עליהן לשקר, ואינו כן אלא האמת כמו
שקבלו חכמינו ז"ל שהתורה מדברת בשבועת הפקדון: שקר, לא אמר על כחש, שאפילו בדבר
שאינו מכחשו, כל שנשבע על שקר חייב, כגון שמכר לו יין בלול במים, וחברו אינו יודע,
אלא שאמר לו יין שקניתי ממך אינו טוב, והוא נשבע שהיין טוב ואין בו תערובת כלל,
הרי נשבע על שקר בדבר שבממון וחייב,] א"ה לפי פשוטו של מקרא נראה לי, שהנשבע על
כחש אפשר שהוא שוגג, ומכחש בעמיתו מה שהוא תובע ממנו ונשבע על כחשו, והוא לא ידע,
לכך ז"ל על שקר, שכל המשקר יודע שאין הדבר כמו שהוא אומר:] על אחח, פי' רש"י ז"ל
על אחת מכל אלה אשר יעשה האדם לחטוא ולהשבע על שקר לכפירת ממון. ואפשר לפי שזכרה
תורה חמשה אלו, רצתה תורה כל מה שדומה לחמשה הללו, כמו מכחש בגובה, או מערב
מים ביין, בלבקיי בשמן, מי מעיין בדבש וכיוצא השנויין בת"כ, על כלם חייב, ואמרו וכחש
בעמיתו יכול בדברים ת"ל בפקדון, דבר שבממון, אי מה פקדון שאין לו דעות להוליאו, ת"ל
בתשומת יד, אי מה אלו שיש בהן מתנת יד, ת"ל בגזל, אי מה שלשתן דברים נטלים
מראות בעליהן, ת"ל עושק שאינו נוטל אלא כונש מה שצריך ליתן, אי מה אלו שדעת שניהן
יודעת, ת"ל אבדה, אי מה אלו דברים שאפשר לדעתן, ת"ל על שקר אפילו המערב מים
ביין וכיוצא, שאי אפשר לדעתן, אי מה אלו נזקים של ממון, מניין חובל אדם באדם קניין
בקניין קניין באדם אדם בקניין, ת"ל על אחת מכל אשר יעשה האדם לחטוא בהנה. וזה באמת ברור
גדול במקרא, שהתורה זכרה רק אחד מכל מין שאפשר להמלא, ומהן למדן כלם: (כג) והיה
כי יחטא, בין מזיד בין שוגג, ושגגות גם היא זדון, שאינו חייב עד שיזיד בממון ובשבועה,
ושגג בקרבן, שלא ידע שמייבין על זדון זה קרבן: ואשם, שאשם עמו ובארנוהו למעלה, ויפה
אמר רש"י ז"ל כשיכיר בעלמו לשונו בתשובה ולדעת ולהודות כי יחטא ואשם, כי לריך ויודוי כמו
בשבועת עדות ושבועת בטוי, ולא הולרך לריש עוד באן, גם בפרשת נשא מפורש הוא:
והשיב את הגולה, בפסוק זה לא נאמרו על סדר שלמעלה, ויראה לי הטעם שלמעלה סדרן
ללמוד מהן כל הדומים להם, כמו שאמרנו ממדרש חכמים, וכאן סדרן מן הפסוק אל הקל,

כי

גֹּזַל אֶתְּהֶעֱשֶׂק אֲשֶׁר עֲשָׂה אֹ
אֶתְּהִפְקִדוֹן אֲשֶׁר הִפְקִד אֶתּוֹ אֹ
אֶתְּהֶאֱבֹדָה אֲשֶׁר מָצָא: (כד) אֹ
מִכֹּל אֲשֶׁר יִשְׁבַּע עָלָיו לְשִׁקֵּר
וְשָׁלַם אֶתּוֹ בְּרֵאשׁוֹ וְהִמְשִׁיתוֹ יוֹסֵף

מפטר

בען, אָדער דאָ אונרעכט, וואָס ער נעמליך אונגערעכטער טער ווייזע פֿאַרענטהאַלטען האָט, אָדער וואָס איהם צו פֿערוואַהרען געגעבען וואָר= דען, אָדער דאָ פֿערלאַרנע, וועלכעס ער געפֿונדען האָט, (כד) אָדער אויך וואָריבער ער זאָגט פֿאַלש געשוואַרען האָט; דיא הויפטסוטמע מוס

עליו

אונד דען פֿינפטען טהייל נאָך הינצו

ועט

תרגום אונקלוס

ר ש י

יֵת עוֹשֵׂק אֲדִי עֲשִׂק אֹ יֵת פּוֹקֵדָא דִּי אֶחְפְּקִד
לְוִתִּיה אֹ יֵת אֶבְדָּתָא דִּי אֲשַׁבַּח: (כד) אֹ מִכֹּל דִּי
אֲשַׁבַּע עָלוּהִי לְשִׁקְרָא וְיִשְׁלַם יִתִּיה בְּרִישִׁיה

ולתודות נִי יטא ואס: (כד) בראשו. היא הקרן ראש הממון: [ממון המשלם בראש מוסיף חומש פרט לתשלומי כפל]: [וקמישיתיו. רבתה התורה חמישית הרבה לקרן]

וחומשיה

ב א ו ר

כי הגזל בחזקה קשה מכלן, ואחריו העשק שכונש שר שכיר עני ואביון שאליו הוא נושא את נפשו, ואחריו הפקדון שמכשיר נמי שהאמין בו, ואחריון האבדה הקלה מכלן: אשר גזל, כפשוטו, ורבותיו אמרו ולא גזל אביו שאינו משלם עליו חומש ולא קרבן, אלא הקרן לבד, וסמכוהו ללשון הכתוב אשר גזל ולא גזלת אביו, ואילו אמר והשיב את אשר גזל, הייתי שומע שאפילו קרן גזלת אביו אינו משלם, ת"ל הגזלה מכל מקום וכן בעושק: הפקד, מבנין הפעל, ע"י בעליו או שלוחי בעליו ע"י הפקיד אכלו הפקדון הזה, ודרשו רבותיו כל זמן שצמו ישיבנו, אין עמו משיב לו דמיו: (כד) או מכל אשר ישבע עליו לשקר, כלן הזויר הכתוב לבד תשומת יד, וכוכל לימר שעליו כתוב או מכל אשר ישבע, וזכר באחרונה לפי שהיא קלה גם מן האבדה, כי מלוה להולאה נתנה, ולפי שיש בתשומת יד פרטים רבים כל מיני משא ומתן שבין בני אדם אמר או מכל אשר ישבע עליו לשקר, היה אפשר לומר כי על כן לא החזירו הכתוב בפירושו, לפי שבכלן כל זמן שלא השיב אין הקרבן מכבד עליו, לבד תשומת יד, שהרי מתחלה להולאה נתנה, ועבשו שמודה הוא עליו בתורת חוב שישלם לאחר זמן, ויביא קרבנו, וכשמלם נותן לו קרן וחומש, אבל בגמרא אמר רב חסדא בתשומת יד, שיחד לו כלי שדומה לפקדון, ורואה אני שרמב"ם ז"ל לא הביא מימרת רב חסדא בהלכותיו, וא"כ אפילו לא ייחד חייב בחומש ואס, ותראה שאין מקרא זה ראיה לפי' ראב"ע, ולפרשו למה לא חזר הכתוב להזכיר תשומת יד שהיא שותפות: ישבע, שדרך בני אדם לתבוע עליהן, וכשמכשיר ישיבועהו ב"ד, וגשבע על שקר, או גם חון לב"ד שנשבע מאליו על תביעת בעל ריבו: ושלם, לאמר שבפר וגשבע, אבל כפר ולא נשבע אינו בחומש ואס, ולכן חזר לומר או מכל אשר ישבע עליו לשקר, ולא אמר או מכל אשר יטא ללמדנו שאם לא נשבע לשקר אינו בחומש ואס: ושלם, לפי שאמר והשיב ושלם אין הכוונה שפריך להשיב הפקדון או הגזלה בעין, וגם ישלם דמיה וחומשה, כדרך הגנב שמשלם תשלומי כפל, שהרי בעושק אין הזנין, אבל לפי הפשט אמר והשיב את הגזלה או הפקדון או האבדה בעין, ואם איננה ישלם אותה בממון, כי בתשומת יד ועושק לא יתכן הזכרון אותו הדבר בעלמו: בראשו, העיקר והוא הקרן, כמו הראש שהוא עיקר החי, ובלע"ז (קאפיטול): וחמשתיו, פי' ראב"ע ז"ל מיעוט רבים אנים, והם שני חומשים, בעבור

ה מ ע ר

(כד) וחמשתיו יוסף עליו, עיין בבאור כמה שהשיג הרב על הראב"ע, ולא ראה כלל דבריו בפ' נשא

ויקרא ח

תרגום אשכנזי מ

עליו לאשר הוא לו יתגנו ביום
אשמתו: (כה) ואת אשמו יביא
ליהודה איל תמים מן היצאן

ועטשעו; דעם עם געהערט,
זאלל ער דיעועם צושטעללען,
זא באלד ער זיינע שולד ער-
קעננעט. (כה) צום שולד-
אפפער אבער דעם עוויגען צו
עהרען, איינען ווידער פאן
קליינפיעה, אהנע לייבעם-
פעהלער

בערבך

ר ש י

תרגום אונקלוס

לקרן אחד שאם כפר בחומש וגשנע והודה
מוסיף חומש על אותו חומש וכן מוסיף
והולך עד שיתמעט הקרן שנשבע עליו פחות
מזה פרוטה: לאשר הוא לו. למי
שהמון שלו:

והומושיה יוסף עלוהי לדי הוא דיליה
יתגנייה ביומא רחובתיה: (כה) וית אשמיה
יירתי קדם יי דבר שלים מן ענא

בפורסניה

ב א ו ר

זה האם זדון, הלך בדרך הפשט ושכח ומשיתו יוסף עליו שנפרשת נשא, שגם הוא בזדון,
ואין בו רק חומש אחד, והאמת בקבלת חכמינו ז"ל שנאמר לשון רבים ללמד שמוסיף חומש על
חומש עד שתמעט הקרן מזה פרוטה, כגון שאלס הקרן וכפר בחומש, דינו כקרן להוסיף
חומש, וכן בשני ובשלישי עד שיתמעט פחות מזה פרוטה. ולפי הפשט יראה לי כי ושלם אותו,
על כל האמורין בענין פקדון וגזל וחביבהן, כל אחד ואחד, ומשתינו של כל אחד ואחד,
כלומר תשלומי הראש משלם בדרך חוב, שכן קבל מחברו, אבל החומשים שמשלם הוא גרם
לעצמו שישלם אותן, לפי שכתב ונשבע על שקר, ועליהן אמר ומשתינו, ללמדנו שכלן שוין זה
לזה בענין החומש, הלואה הקלה כגולה החמורה, אבל במעילה ובגזל הגרם שלא נאמר בהן
רק דבר אחד נאמר לשון יחיד: יוסף עליו, שיהא הוא וחומשו חמשה ובארוהו: לאשר הוא
לו, פי' רש"י ז"ל למי שהמון שלו, ולפי שהכתוב אומר והשיב ושלם זולתי
למי שחייב לו, עד שצריך לומר לאשר הוא לו, ואפשר שסבור הייתי שהקרן ישלם לבעל חובו
והחומש להקדש כמו הקרבן, אמר לאשר הוא לו, למי שחייב לשלם הקרן יתן גם החומש שהוסיף
עליו: ביום אשמתו, פי' רא"צ ז"ל טעמו ביום שבו מאשמתו, גם רש"י ז"ל פי' בשיתודה
לשוב מחטאתו על אחד מכל האמורים למעלה, ויש לפרשו כפשוטו ביום אשמתו, כמו והיה
כי יטעף ואשם, שיכיר חטאו ויתגנו על לב, וכן ביום אשמתו, ביום שמשלים עצמו והכל
אחד, ורבותינו למדו מכאן כי לא ישלם י"א בשעת ההולאה, שהוא יום שטעף בו שלם יד, וי"א
בשעת התביעה, שהוא עיקר יום החטא שכתב ונשבע: (כה) מן הצאן, ידענו כל איל מן הצאן
הוא, אבל אין לשון איל חלא קשה, ולכן אמרו בן שתי שנים, ובכל מיני החיים יש רבים ויש
קשים, והגדולים והחזקים שבהן יקרא איליהן, כמו ואת אילי הארץ לקח (יחזקאל י"ג י"ג), על
כן הוצרך לפרש מן הצאן שהוא הכבש הגדול, וכן ואילי הצאן לא אכלתי (בראשית ל"א ל"ח),
זה

ה מ ע ר

נשא ה' שאמר שם (פסוק ז') ומשיתו יוסף עליו אם הוא מתודה מעצמו (כי שם נאמר והתודה)
ואם יש עדים עליו יוסף שני חמישיות הרי להדיא שלא נעלם מעיניו מה שהרגיש הנזכר, רק
שלדעתו פרשת הפקדון בו יקרא נאמרה בענין אחר, דהיינו אם יש עדים עליו; ואם אמנם שכתב
הראש"י ע"כ בשנונית הפקדון מביא אשם תלוי כמו שכתבתי בתחלת הפרשה (פסוק ח'), יש לומר
שלדעתו כל זמן שלא נזכר מעצמו על אשמו, גם אם נזאו עדים אינו מביא חלא אשם תלוי, ואף
שלדעת חז"ל מביא חטאת קבועה אפילו אם הוא מכחיש את העדים ומכ"ש אם הוא מסופק, הנה
על הראש"י ע"כ לא יראה זה זר בעינינו, מאחר שגרם בעיקר הפשט מדרכי חז"ל בזה; אולם בסוף
דבריו שם הודה לדרכי חז"ל בענין החומש ואמר וז"ל: ומעתיקי הדת יאמרו חומש החומש (פירוש
שצריך להוסיף חומש על החומש אם שלם את הקרן וכפר בחומש כמו שמפורש בביאור כאן)
ודעתם רחבה מדעתנו ע"כ, והרב המנאך הביא את כפירתו ולא את הודאתו.

תרגום אשכנזי

פעהלער, אין דעם ווערטהע דעם שולדאפפערס, דעם פריעסטער בריינגען; (כו) דער פריעסטער פערזעהנט איהן פאר דעם עוויגען, זא זאל איהם פערגעבען ווערדען וועגן דעם עניגען, זא ער בעגאנגען ויך דארטן צו פערשולדען.

ו (ה) דער עוויגע שפראך

צו משה, וויא פאלגעט: (ג) גיב אהרן אונד זיינען זענען פאלגענדען ביז עעהל:

ויקרא ה

בערקה לאשם אל הכהן: (כו) וכפר עליו הכהן לפני יהוה וגם לוח לו על אחת מכל אשר יעשה לאשמה בה: פ

ו (ה) וידבר יהוה אל משה לאמר: (ג) צו את אהרן ואת בניו לאמר

ואח צו משה, וויא פאלגעט: (ג) גיב אהרן אונד זיינען זענען פאלגענדען ביז עעהל: דיע

תרגום אונקלוס

בפורסניה לאשמה לוח פהנא: (כו) וכפר עלוהי בהנא קדם יי וישפיק ליה על חדא מבל די יעבר למיחב בה:

ו (ה) ומליל יי עם משה למימר: (ג) פקיד יח אהרן וית בנוהי למימר

דא

רש"י

ו (ב) צו את אהרן. אין זו אלא לשון זקן מיד ולדורות אמר רבי שמעון ביותר לריך הכתוב לזרז במקום שיש בו חסרון כיום: זח

באר

זהו בנין אב לכל איל שזכר אחרי כן בתורה שהוא מן האלן, והולך להאמר כן באשם, לפי שבעולה ובשלמים מפורש מן הכקר ומן האלן, אבל באשם לא נאמר ולפי שאמר איל הולך לימר מן האלן, ובאשם גזל הנר אמר איל הכפורים שהוא המפורש בפרשה זו, אבל כל איל של שלמים שנתורה לא הולך לומר אלו מן האלן לפי שפורש אשם שלמים שאין באין אלא מן הבקר ומן האלן: בערקה, המפורש למעלה שני סלעים ובארונו: (כו) לשני ה', לפי שלא זכר עד הנה מעשי האשם שחיתתו וזריקת דמו בקדש, אחר בקרה לפני ה', כמו שנאמר בעולה ובחפאת, לפי שאין הפסיק ענין האשמות, והאמורין למעלה למדן מזה, ובפרשת זו יפרש הכתוב הכל: על אחה, לא שיכפר באשם אחד על כל האמורים בפרשה, אלא על אחת מכל אשר יעשה, על איזו מהן שיהיה, אבל תנעוהו על גזל ועל פקדון, וכחש ונשבע בשתיקה קייב שתי אשמות: לאשמה בה, להיות אשם בה, והאל"ף בפת"ח בגבור אות הגרון, ולולי זאת משפטה בחירק, כמו ליראה לשמחה. ורבותינו דרשו לאשמה בה, פרט לפחות משנה פרוטה, כלומר שאין בני אדם מקפידין עליה, ואינו מחזיק אשמה על נפשו בעבורה:

ו (ב) צו, פי' רש"י ז"ל אין זו אלא לשון זרז מיד ולדורות, אמר ר' שמעון ביותר לריך הכתוב לזרז במקום שיש חסרון כיום, ובספרי (פרשת נשא) אין לזו אלא מיד בשעת מעשה ולדורות,

זנקדושין אמרו תנא דבי ר' ישמעאל אין זו אלא לשון זרז מיד ולדורות, ומליו זו בקרבן תמיד, ומפורש שהיתה מיד עולת תמיד העשויה בהר סיני (במדבר כ"ו), ונאמר עולת תמיד לדורותיכם (שמות כ"ט מ"ב), גם בנרות מפורש מיד ולדורות, וכן בשלוח טמאים מפורש מיד ולדורות, ובערי הלויים נאמר ג"כ לו, וכן בירושת הארץ ותחומי גבוליה, וכן באן, וכלן מיד ולדורות, כי לפי שפי' הכתוב באיזו מהן שהן מיד ולדורות, אף כלן כן, ולדעתי אנו למדן מזה שכל מצות התורה הן מיד ולדורות, שכלן קרויים מצות, כמו ואחנה לך וגו' והתורה והמצוה (שמות כ"ד י"ב), אלה המצות ודוגמתן הרבה, ולמדנו שכלן מיד ולדורות, וזה עיקר גדול בתורה, ושם תאמר פרשת ונתנו ללוים, לא נהגה עד אשר ירושה וכנוש וירושת הארץ ג"כ לא היתה מיד, אין פי' מיד ממש, אלא כשאפשר לעשותה קייבין בה מיד, והו' לדעתי פי' לזון הספרי אין לזו אלא מיד בשעת מעשה, כלומר מעת שאפשר לעשותה מיד היא נוהגת, וכן הוא בכל מצות התורה, כמו תרומה ומעשרות וכל המצות התלויות בארץ, מיד שירשו וחלקו התחילו לנהוג ולכן מיד שבערו הירדן התחילו לכבוש, ומיד שכבשו וחלקו נתנו ללוים ערים לשבת, וכן בכל דבר: אהרן ואח בניו, למעלה בפרשה אמר